

Accountantsverslag 2023

Gemeente Gorinchem

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Aan het college van Burgemeester en Wethouders van gemeente Gorinchem
Stadhuisplein 1
4205 AZ, Gorinchem

6 juni 2024

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag met betrekking tot onze controle van de jaarrekening van uw gemeente voor het boekjaar dat eindigt op 31 december 2023. We hebben onze werkzaamheden uitgevoerd in overeenstemming met ons controleplan 2023 en onze overeenkomst d.d. 30 maart 2023. Onze bevindingen en aanbevelingen zijn open en constructief besproken met de ambtelijke organisatie en de portefeuillehouder Financiën. Tevens komt het accountantsverslag aan de orde in de I&O vergadering van uw raad op 13 juni 2024.

In deze rapportage hebben wij onze bevindingen en observaties opgenomen die zijn voortgekomen uit onze werkzaamheden tijdens de tussentijdse controle en de jaarrekeningcontrole.

Het accountantsverslag begint met een samenvatting van onze belangrijkste boodschappen. Daarna gaan wij in op de reikwijdte van onze controle, de diepgang waarmee wij gecontroleerd hebben en tot welke oordeel wij gekomen zijn. Vervolgens geven wij onze visie op de informatiewaarde en leesbaarheid van de paragrafen en de programmaverantwoording. Nadat wij onze analyse hebben gegeven van de financiële positie van uw gemeente, gaan wij in meer detail in op de belangrijkste bevindingen uit onze controlewerkzaamheden. Dit doen wij langs de drie domeinen fysiek, sociaal en bedrijfsvoering.

Vervolgens geven wij ons beeld van de interne beheersing van uw organisatie en gaan we dieper in op de speerpunten die u ons heeft meegegeven tijdens de controle. We sluiten het accountantsverslag af met bijlagen waarin we bevindingen hebben opgenomen over een aantal wettelijk verplichte onderwerpen, zoals Sisa, WNT en onze onafhankelijkheid. In de bijlage hebben we ook enkele actuele ontwikkelingen gegeven die voor u van belang kunnen zijn.

Dit accountantsverslag is opgezet als interactief document waar u eenvoudig doorheen kunt navigeren door op de menuopties aan de linkerzijde of de onderstreepte woorden te klikken. Wij vragen u terughoudend te zijn met het printen van het accountantsverslag.

Wij willen graag van deze gelegenheid gebruik maken om u en uw medewerkers te bedanken voor de prettige samenwerking die we ervaren hebben tijdens onze werkzaamheden. Mocht u nog vragen hebben, aarzelt u dan niet om contact met ons op te nemen.

Met vriendelijke groet,
ETL Assurance & Overheidsaccountants B.V.

J.G. Schuijt MSc RA

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Samenvatting van onze belangrijkste boodschappen

Voornemens een goedkeurende controleverklaring te verstrekken

Wij zijn voornemens om een goedkeurende controleverklaring af te geven bij de jaarrekening van uw gemeente. Derhalve is ons oordeel dat de jaarrekening, inclusief de rechtmatigheidsverantwoording, een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie.

Omdat de goedkeuringstolerantie afhankelijk is van de werkelijke lasten en werkelijke dotaties aan de reserves, hebben wij de tolerantie die wij eerder hebben opgenomen in ons controleplan geactualiseerd op basis van de definitieve jaarrekening. De tolerantie voor fouten die wij bij de controle hebben gehanteerd bedraagt EUR 1,9 miljoen.

Niet alle controleverschillen zijn gecorrigeerd

Ons goedkeurend oordeel betekent niet dat er helemaal geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Wel houdt het in dat deze fouten en onzekerheden onder de goedkeuringstolerantie blijven die uw raad heeft vastgesteld. Er zijn drie controleverschillen niet gecorrigeerd voor een bedrag van EUR 1,3 miljoen. De onzekerheden met betrekking tot de prestatielevering van de zorg die ingekocht is via de systematiek van PGB2.0 van de Sociale Verzekeringsbank bedragen EUR 0,4 miljoen.

Onrechtmatigheden blijven niet binnen de verantwoordingsgrens

Het college is van mening dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor door uw raad gestelde verantwoordingsgrens. Wij hebben geoordeeld dat de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid.

Informatiewaarde van de programmaverantwoording is goed

De leesbaarheid van de programmaverantwoording is ten opzichte van andere gemeenten van uw omvang erg goed. Op dit onderdeel onderscheidt de programmaverantwoording van uw gemeente zich positief van die van onze andere cliënten. Ook de informatiewaarde van de programmaverantwoordingen vinden wij van een goed niveau. Een punt van aandacht is dat de uitwerking in sommige programma's erg gedetailleerd is. Dit zorgt er mogelijk voor dat de lezer de rode draad van het programma kan verliezen en 'verdwaalt' in details. Dit geldt ook voor de analyse van de verschillen tussen budget en werkelijke resultaten.

Desalniettemin zijn er echter diverse verbeteringen mogelijk om de raad nog beter in positie te brengen. Onze belangrijkste signalering is dat er geen zichtbaar causaal verband getoond wordt tussen beleidsvoornemens, concrete doelstellingen, maatschappelijke effecten en de gekozen indicatoren.

Ons samenvattend beeld van de paragrafen

Voor de paragrafen geldt dat de leesbaarheid en informatiewaarde erg verschilt per paragraaf. Naar onze mening ontbreekt het over de hele breedte nog wel aan een toereikende koppeling tussen de uitgangspunten van het beleid en de realisatie gedurende het jaar. Met andere woorden: wat stond er in de betreffende paragraaf in de begroting en wat is er uiteindelijk in de praktijk van terecht gekomen. De paragrafen bevatten over het algemeen wel voldoende informatie over het onderwerp van de paragraaf. Twee paragrafen voldoen niet aan de financiële verordening.

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Samenvatting van onze belangrijkste boodschappen

Financiële positie van uw gemeente als geheel is voldoende

Uit onze analyse blijkt dat de financiële positie van uw gemeente als geheel voldoende is. Uit de analyse die het college zelf heeft gemaakt in de paragraaf Weerstandsvermogen, blijkt echter dat uw gemeente de komende jaren een uitdaging heeft, in het bijzonder met de netto-schuldquote. Vanaf pagina 16 hebben wij onze constatering per kengetal nader geduid.

Weerstandsvermogen is net niet toereikend

Uit de jaarstukken blijkt dat het weerstandsvermogen net niet meer voldoet aan de norm die uw raad heeft gesteld. Het aanwezige weerstandsvermogen is echter nog steeds toereikend om de geïdentificeerde risico's te dekken. Een inherent nadeel van de berekening van het weerstandsvermogen is dat het bepalen en inschatten van de risico's een zekere mate van subjectiviteit met zich mee brengt. Binnen uw gemeente is getracht om deze subjectiviteit te verminderen door verschillende medewerkers mee te laten denken over de aard van de risico's, alsmede over de kans dat het risico zich voordoet en wat de maximale omvang van het risico zou kunnen zijn.

Jaarafsluiting is over het algemeen goed verlopen

Over het algemeen zijn wij tevreden met de wijze waarop het afsluitproces en de jaarrekeningcontrole zijn verlopen. Bij de start van de controle waren de door ons gevraagde documenten voor het grootste deel beschikbaar, Desalniettemin zien wij ruimte voor verbetering bij de dossiervorming en onderbouwing van de voorzieningen en Sisa-regelingen..

Geen indicaties voor fraude

Tijdens onze controle hebben wij nadrukkelijk aandacht besteed aan het onderwerp fraude. Uit onze werkzaamheden zijn geen indicaties voortgekomen voor fraude.

Onze bevindingen in het fysiek domein

De grond waarop het station Papland gerealiseerd zou worden is afgewaardeerd met EUR 0,8 miljoen. Wij hebben geconstateerd dat in het verleden meer kavels zijn afgewaardeerd omdat de ingenomen grondpositie niet tot ontwikkeling is gekomen.

De totale verliesvoorziening, inclusief de dotatie van de afwaardering van de grond voor het station Papland, bedraagt EUR 3,3 miljoen. Met andere woorden: er is in het verleden EUR 3,3 miljoen meer betaald voor gronden dan de huidige waarde van deze gronden. Hierbij merken wij op dat de afwaardering van de overige gronden heeft plaatsgevonden in de periode voor 2014. In die periode hebben veel gemeenten hun grondposities moeten afwaarderen.

Omdat het pand Stadhuisplein gebouw C is getaxeerd op een lagere marktwaarde dan de boekwaarde is er een verliesvoorziening op de boekwaarde in mindering gebracht van EUR 1,6 miljoen.

In 2023 heeft de herziening van de grondexploitaties Groote Haar en Oost II geleid tot een extra verlies op de totale portefeuille van EUR 2,3 miljoen. Bij Groote Haar is dit het gevolg van netcongestie. Voor Oost II geldt dat de kavel die beschikbaar wordt gesteld aan het COA tegen vervaardigingsprijs uit de exploitatie is genomen, terwijl deze voor de toekomstige verkoopprijs was ingerekend. Hierdoor is de tussentijds winstneming gecorrigeerd met EUR 0,8 miljoen.

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Samenvatting van onze belangrijkste boodschappen

Onze bevindingen in het sociaal domein

Omdat het college de jaarrekening van Serviceorganisatie Zuid Holland Zuid pas medio mei heeft ontvangen, heeft het college de jaarrekening van de gemeente opgesteld op basis van de voorlopige afrekening. Na ontvangst van de jaarrekening bleek de gemeentelijke bijdrage EUR 252.000 te hoog verantwoord te zijn. Omdat de jaarrekening al was goedgekeurd, is dit niet aangepast. Daarom hebben wij dit bedrag meegenomen als fout in onze oordeelsvorming.

Bij de (voorlopige) jaarrekening van de serviceorganisatie ontbreekt de controleverklaring. Hierdoor hebben we nog geen zekerheid over de prestatielevering van de zorg. Op basis van de rapportages van de accountant van de serviceorganisatie over 2021 en 2022 achten wij het risico gering dat er een materiële onzekerheid aanwezig is ten aanzien van de prestatielevering van de jeugdzorg. Gezien de relevantie van de jaarrekening van Serviceorganisatie Zuid Holland Zuid voor uw eigen jaarrekening, raden wij u aan om de organisatie te verzoeken om haar jaarrekening bij u aan te leveren binnen de wettelijke termijn die is opgenomen in de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

Voor de zorgverleners die een totale productie leveren van meer dan EUR 125.000 bent u nog steeds afhankelijk van de productie-verantwoording voorzien van een accountantsverklaring waaruit blijkt dat de zorg daadwerkelijk geleverd is. Wij adviseren om ook voor deze zorgverleners de afhankelijk van derde partijen te verminderen door zelf de levering van de zorgprestaties vast te stellen. Hierdoor heeft u gedurende het jaar eerder inzicht of uw inwoners de juiste zorg krijgen op het juiste moment. Overigens zijn er geen fouten of onzekerheden geconstateerd naar aanleiding van de controle op de prestatielevering van de zorg.

Onze bevindingen in het domein bedrijfsvoering

Wij raden u aan om de nut en noodzaak van reserves en voorzieningen met beperkte omvang en beperkte mutaties kritisch tegen het licht te houden. Indien deze geen toegevoegde waarde hebben, dan raden wij u aan om de betreffende reserves en voorzieningen vrij te geven.

Interne beheersing is nog niet toereikend

Naar onze mening is de interne beheersing binnen uw gemeente als geheel nog niet toereikend om zonder relatief veel gegevensgerichte detailwerkzaamheden door de 3^e lijn tot een getrouwe jaarrekening en rechtmatigheidsverantwoording te komen. In onze boardletter voor uw raad zijn diverse bevindingen en aanbevelingen opgenomen die u kunnen ondersteunen bij het verbeteren van de interne beheersing.

Speerpunten van de gemeenteraad

Naar onze mening is de interne beheersing binnen de gemeente op de activiteiten van Hoog Dalem B.V. van een goed niveau. De voornaamste risico's zijn duidelijk in beeld bij de organisatie en worden waar mogelijk adequaat beheerst.

Het project voor de vervanging van het financieel systeem bevindt zich in de voorbereidingsfase. De overeenkomst is ondertekend en de projectorganisatie, inclusief gebruikersorganisatie is opgezet, onder leiding van een externe projectleider. In onze Boardletter 2024 zullen wij terugkomen op dit onderwerp.

Schattingen door het college zijn evenwichtig

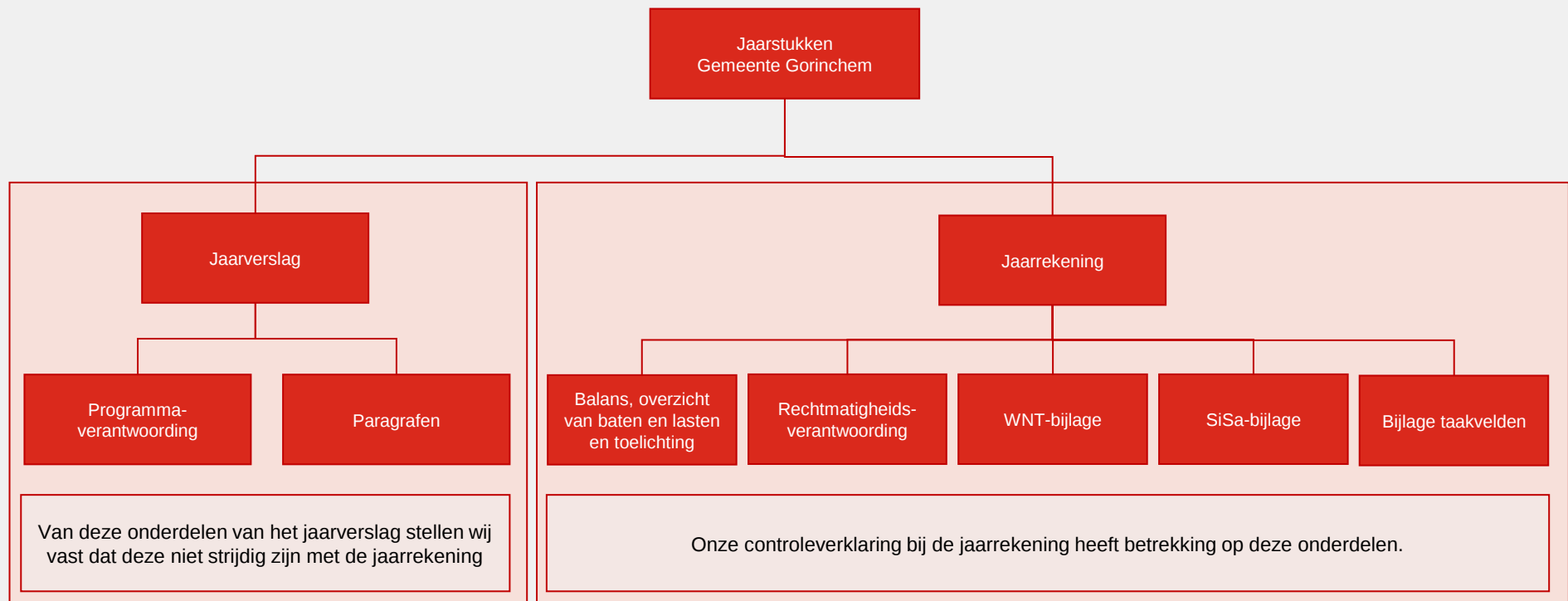
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt beoordeeld en allemaal als evenwichtig aangemerkt.

De reikwijdte van onze controle

De gemeenteraad heeft ons verzocht om de jaarrekening 2023 van uw gemeente te controleren. De jaarstukken bestaan uit meerdere onderdelen, welke wij niet allemaal met dezelfde diepgang controleren. In het auditplan hebben wij afspraken met u gemaakt over de reikwijdte van de controle.

Wij bevestigen dat de definitieve reikwijdte van de controle gelijk is aan die in het auditplan. Onderstaand hebben wij een samenvatting opgenomen op welke wijze wij de verschillende onderdelen van de jaarstukken in onze controle hebben betrokken.

	Belangrijkste boodschappen
	Jaarrekening
Reikwijdte van de controle	
Goedkeuringstolerantie	
Ons getrouwheidsoordeel	
Samenvatting bevindingen	
Rechtmatigheidsverantwoording	
	Informatiewaarde jaarverslag
	Financiële positie
	Bevindingen controle
	Interne beheersing
	Speerpunten van de gemeenteraad
	Bijlagen

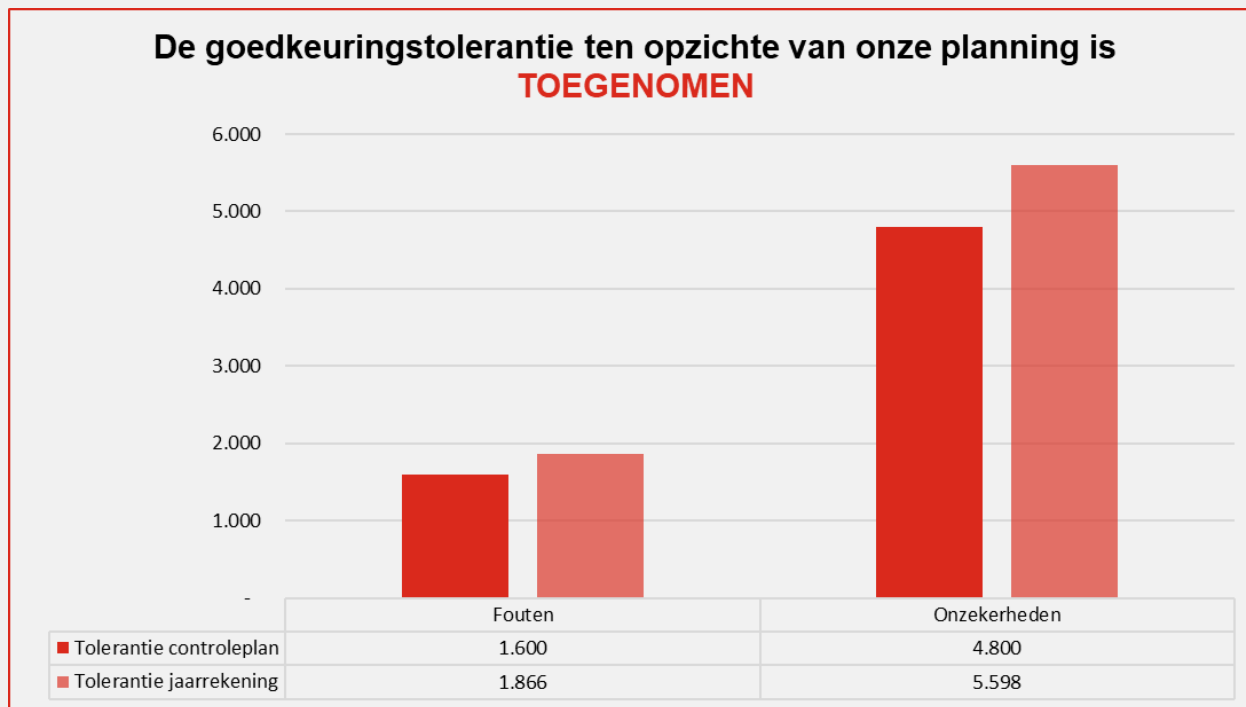
Dit zijn de definitieve toleranties die wij hebben gebruikt tijdens onze controle

U bepaalt binnen de wettelijke kaders welke goedkeuringstoleranties wij hanteren. Op grond van het BADO bedraagt deze tolerantie maximaal 1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves voor fouten en 3% voor onzekerheden. U heeft ons gevraagd om deze maximale tolerantie te gebruiken bij onze werkzaamheden. De relatie tussen de goedkeuringstolerantie, eventueel geconstateerde afwijkingen en ons oordeel staat in tabel rechts van deze pagina aangegeven. Omdat de goedkeuringstolerantie afhankelijk is van de werkelijke lasten en werkelijke dotaties aan de reserves, hebben wij de tolerantie die wij eerder hebben opgenomen in ons controleplan geactualiseerd op basis van de definitieve jaarrekening. Dit hebben wij samengevat in onderstaande grafiek.

	≤ 1%	≤ 3%	≥ 3%	≥ 10%
Fouten	Goedkeurend	Beperking	Afkeuring	Afkeuring
Onzekerheden	Goedkeurend		Beperking	Oordeel-onthouding

Rapporteringstolerantie

De rapporteringstolerantie is de grens waarboven wij gevonden afwijkingen in dit accountantsverslag aan u rapporteren. U heeft voor dit controlejaar de rapporteringstolerantie bepaald op € 125.000.

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

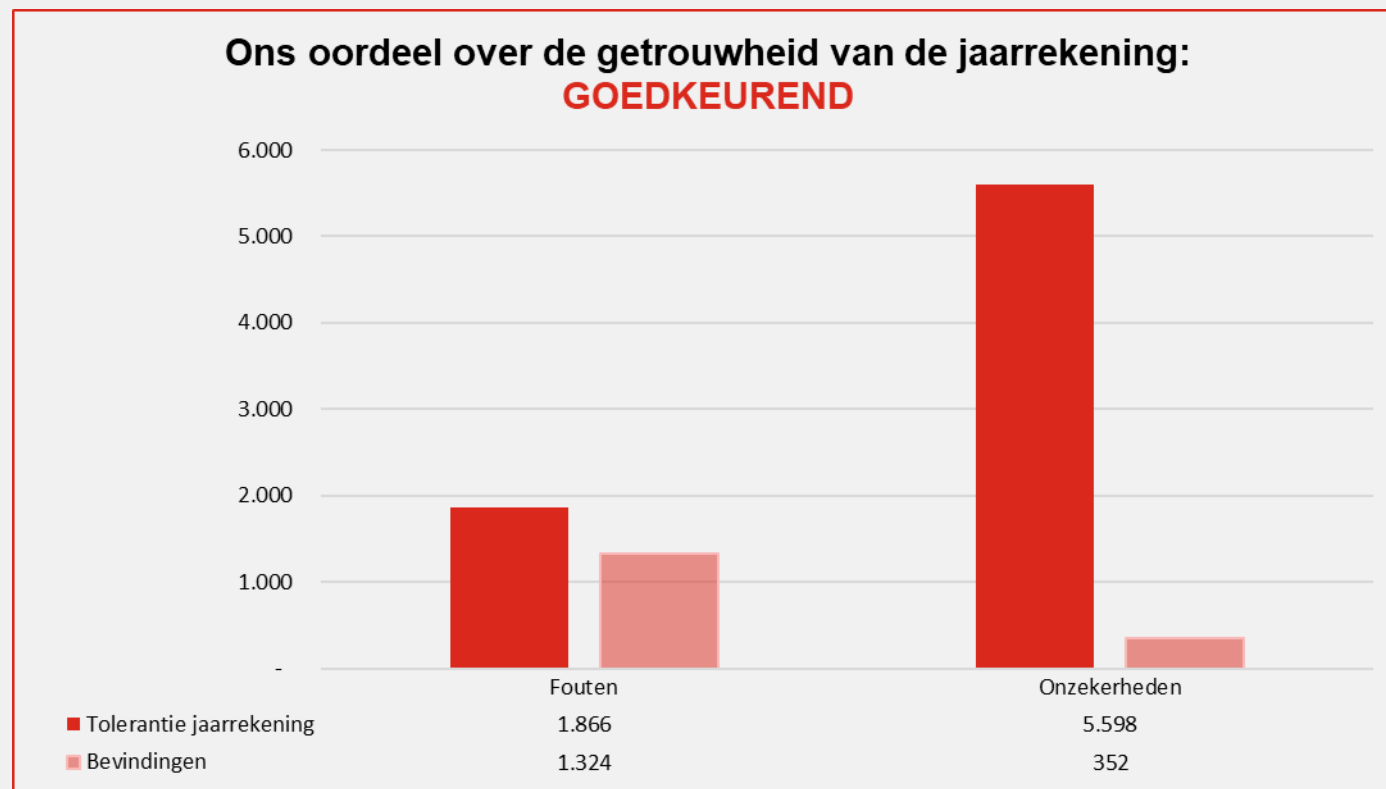
Wij geven een goedkeurend oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening

Ons oordeel bij uw jaarrekening

Wij zijn voornemens om een goedkeurende controleverklaring af te geven bij de jaarrekening van uw gemeente. Derhalve is ons oordeel dat de jaarrekening, inclusief de rechtmatigheidsverantwoording, een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie.

Bevindingen blijven binnen de tolerantie

Ons goedkeurend oordeel betekent niet dat er helemaal geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Wel houdt het in dat deze fouten en onzekerheden onder de goedkeuringstolerantie blijven die uw raad heeft vastgesteld. Dit hebben wij in onderstaande tabel samengevat. Op de volgende pagina kunt u lezen om welke specifieke fouten en onzekerheden het gaat.

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Fouten en onzekerheden in de jaarrekening nader uitgelicht

Op de vorige pagina hebben wij u gemeld wat het totaal is van de fouten en onzekerheden die wij hebben geconstateerd, die het college niet heeft gecorrigeerd of niet heeft kunnen corrigeren. In de tabel hieronder hebben we deze voor u specifiek uitgesplitst. Tevens hebben we de fouten en onzekerheden kort toegelicht.

Fouten

Voorziening degeneratie voldoet niet aan het BBV

In de jaarrekening 2023 is vanuit de resultaatbestemming 2022 een voorziening degeneratie gevormd voor EUR 527.000. Naar onze mening voldoet deze voorzieningen niet aan de voorwaarden die het BBV stelt aan een voorziening. Indien u zelf besluit dat u de middelen die u ontvangt voor dienstverlening aan derden aan een specifiek doel wilt besteden, dan kunt u hiervoor een bestemmingsreserve vormen.

Vordering bijdragen derden niet verantwoord

In 2023 heeft u de werkzaamheden afgerond aan de walvoorzieningen om elektrische veerboten. De provincie betaalt hieraan mee. Omdat u aan alle voorwaarden heeft voldaan om deze subsidie te ontvangen, dient hiervoor een vordering in de jaarrekening opgenomen te worden. Dit heeft niet plaatsgevonden. Het totale financiële effect is EUR 545.000.

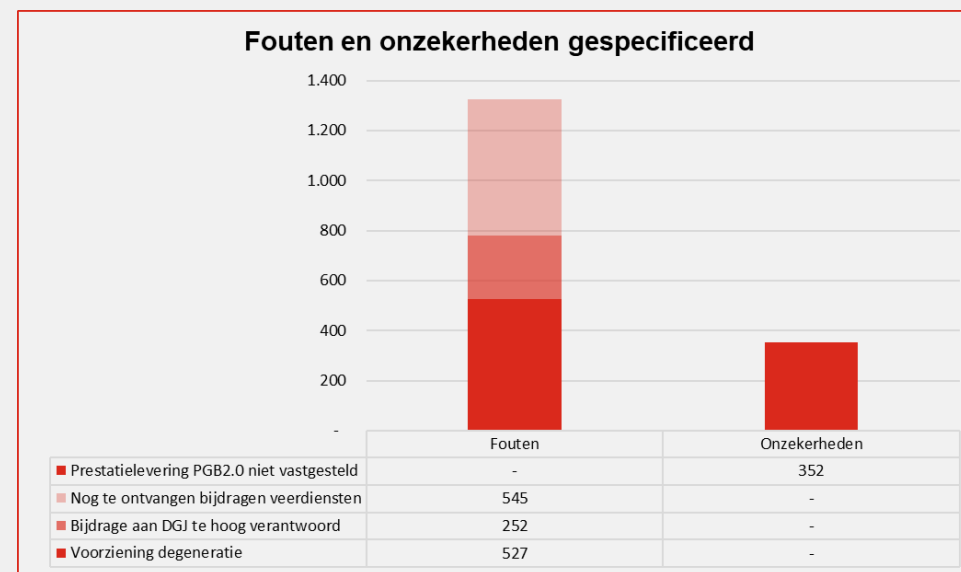
Bijdrage aan DGJ is te hoog verantwoord

Nadat de jaarrekening door het college is goedgekeurd, is de jaarrekening van de Dienst Gezondheid & Jeugd (DGJ) ontvangen. Uit de analyse van het college is gebleken dat de gemeentelijke bijdrage aan DGJ die is opgenomen in de jaarrekening EUR 252.000 hoger is dan in de jaarrekening van DGJ is verantwoord. Omdat de jaarrekening al was goedgekeurd, is dit niet aangepast.

Onzekerheden

Uw gemeente betaalt een deel van de zorg in het kader van de Wmo en Jeugdwet via het systeem van persoonsgebonden budget (pgb). In 2023 gaat het om een bedrag van EUR 352.000.

De administratieve behandeling van de pgb vindt plaats via het zogenaamde PGB2.0-systeem van de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Binnen dit systeem vindt door de SVB echter geen controle plaats of de zorg daadwerkelijk geleverd wordt. Ook het college heeft dit niet gedaan, waardoor er een risico aanwezig is dat er voor het bedrag dat de gemeente heeft betaald niet de juiste zorg heeft plaatsgevonden of helemaal geen zorg is geleverd. Daarom hebben wij de hele pgb-last als onzeker aangemerkt bij onze oordeelsvorming.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Het college heeft voor het eerst de rechtmatigheidsverantwoording afgegeven

Achtergrond

Dit jaar heeft het college voor het eerst een eigen oordeel gegeven bij de rechtmatigheid van de jaarrekening. Deze rechtmatigheidsverantwoording is onderdeel van de jaarrekening. Daarom valt deze verantwoording binnen de reikwijdte van de controle van de jaarrekening. Daarmee zijn voor de raad waarborgen ingebouwd dat het college niet zomaar de verantwoording kan opstellen en afgeven.

Bij rechtmatigheid in dit kader bestaat er een duidelijke relatie met het financiële beheer. Baten, lasten en balansmutaties moeten rechtmatig tot stand zijn gekomen. De rechtmatigheidsverantwoording door het college gaat dus primair om de financiële beheershandelingen.

Rechtmatigheidscriteria

In de rechtmatigheidsverantwoording legt het college verantwoording af over de volgende drie rechtmatigheidscriteria:

- **Begrotingsrechtmatigheid:** handelt het college binnen de door u beschikbaar gestelde budgetten en kredieten.
- **Misbruik en oneigenlijk gebruik:** zijn in (de uitvoering van) het beleid voldoende waarborgen opgenomen om misbruik of oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving te voorkomen of tegen te gaan?
- **Voorwaardencriterium:** zijn de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met wet- en regelgeving tot stand gekomen?

Alle andere criteria worden afgedekt door het oordeel van de accountant over het getrouwe beeld van de jaarrekening. Deze hoeven niet vermeld te worden in de rechtmatigheidsverantwoording.

Verantwoordingsgrens

In de rechtmatigheidsverantwoording rapporteert het college over geconstateerde afwijkingen. Onder afwijkingen wordt verstaan fouten en onduidelijkheden over de rechtmatigheid van een financiële beheershandeling. U heeft ervoor gekozen om de verantwoordingsgrens vast te stellen op de maximale grens van 3% van de werkelijke lasten, inclusief werkelijke toevoegingen aan de reserves. Dit is gelijk aan (afgerond) EUR 5,6 miljoen.

Het oordeel van het college

Het college is van mening dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor door uw raad gestelde verantwoordingsgrens. De reden hiervoor is een samenloop van begrotingsonrechtmatigheid (EUR 2,9 miljoen) en onrechtmatige aanbestedingen (EUR 3,2 miljoen). Dit leidt tot een totale onrechtmatigheid van EUR 6,1 miljoen. De begrotingsonrechtmatigheid is voor een deel ontstaan omdat de “spelregels” pas in een laat moment bekend waren. Zo werd pas in april 2024 definitief duidelijk dat het college haar oordeel moet baseren op de bruto onrechtmatigheden. Dit zijn overschrijdingen die op basis van uw afspraken met het college acceptabel zijn, maar strikt genomen wel in strijd zijn met het budgetrecht van uw raad. De onrechtmatigheden zijn in meer detail toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Ons oordeel over de rechtmatigheidsverantwoording

Op basis van deze werkzaamheden zijn wij niet tot een andere conclusie gekomen dan het college. Daarom hebben wij geoordeeld dat de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Programmaverantwoording
Paragrafen

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording

In dit deel van ons accountantsverslag geven wij ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording. Ons oordeel is gebaseerd op de inzichtelijkheid, concreetheid en kwaliteit van de analyses vanuit het perspectief van de raadsleden.

Daarnaast beoordelen wij of de programmaverantwoording in overeenstemming is met de jaarrekening en voldoet aan alle eisen die het BBV aan de programmaverantwoording stelt. Hieronder is een samenvatting opgenomen in tabelvorm. Vervolgens hebben wij in meer detail ons beeld uitgewerkt.

Aspect verantwoording	2023
Leesbaarheid	●
Informatiewaarde	●
Overeenstemming met jaarrekening	●
In overeenstemming met het BBV	●

Legenda	Betekenis
●	Voldoet niet of beperkt aan de norm
●	Voldoet aan de norm, maar verdere verbetering is mogelijk om de raad beter in positie te brengen
●	Voldoet aan de norm en brengt de raad goed in positie

De leesbaarheid van de programmaverantwoording is ten opzichte van andere gemeenten van uw omvang erg goed. De teksten zijn in begrijpelijke taal geschreven en lezen 'lekker weg'. Ieder programma kent dezelfde opbouw en stramien waarin het wordt uitgewerkt. Deze opbouw en dit stramien is gelijk aan de begroting 2023, waardoor er een gevoel van herkenbaarheid ontstaat. Tevens wordt goed gebruikt gemaakt van figuren en grafieken. Op dit onderdeel onderscheidt de programmaverantwoording van uw gemeente zich positief van die van onze andere cliënten.

Ook de informatiewaarde van de programmaverantwoordingen vinden wij van een goed niveau. Het programma wordt vanuit diverse invalshoeken uitgewerkt, waaronder ook verbonden partijen en subsidies. Een punt van aandacht is wel dat de uitwerking in sommige programma's erg gedetailleerd is, in het bijzonder bij de reguliere taken. Dit zorgt er mogelijk voor dat de lezer de rode draad van het programma kan verliezen en 'verdwaald' in details. Dit geldt ook voor de analyse van de verschillen tussen budget en werkelijke resultaten. Hoewel wij de verschillenanalyse kwalitatief goed vinden, is het aantal verschillen erg hoog.

Ondanks dat uw programmaverantwoording naar onze mening voldoet aan alle daaraan te stellen eisen, zijn er echter diverse verbeteringen mogelijk om de raad nog beter in positie te brengen om haar controlerende taak goed te kunnen uitvoeren. Onze belangrijkste signaleringen hebben wij opgenomen in onze Boardletter bij ons beeld van de P&C cyclus. Onze belangrijkste signalering was dat er in diverse programma's een zichtbaar causaal verband mist tussen beleidsvoornemens, concrete doelstellingen, maatschappelijke effecten en de gekozen indicatoren.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Programmaverantwoording

Paragrafen

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

In onze visie vormen de paragrafen een belangrijk onderdeel voor de raad om haar controlerende taak goed te kunnen uitvoeren. In deze paragrafen moet het college verantwoording afleggen over een aantal belangrijke beleidsmatige onderwerpen die dwars door de programma's heen snijden. Daarom geven wij ook ten aanzien van de paragrafen ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde. Tevens beoordelen we of de paragrafen in overeenstemming zijn met de jaarrekening en voldoen aan alle eisen die het BBV aan de paragrafen stelt. Dit hebben wij per paragraaf gedaan.

Ons samenvattend beeld van de paragrafen

Voor de paragrafen geldt dat de leesbaarheid en informatiewaarde erg verschilt per paragraaf. Naar onze mening ontbreekt het over de hele breedte nog wel aan een toereikende koppeling tussen de uitgangspunten van het beleid en de realisatie gedurende het jaar. Met andere woorden: wat stond er in de betreffende paragraaf in de begroting en wat is er uiteindelijk in de praktijk van terecht gekomen. De paragrafen bevatten over het algemeen wel voldoende informatie over het onderwerp van de paragraaf. De paragrafen Onderhoud Kapitaalgoederen, Grondbeleid en Financiering voldoen niet aan de eisen die hierover zijn opgenomen in de financiële verordening..

Samenvattend komen wij tot de volgende aanbevelingen om de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen te verbeteren::

- Leg de inhoud van de paragrafen niet alleen langs de meetlat van het BBV, maar ook van de financiële verordening;
- Versterk de koppeling tussen de paragrafen in de begroting en de paragrafen in de jaarrekening;
- Voorzie kwalitatieve analyses van verklarende kwantitatieve analyses;
- Maak meer gebruik van grafieken en infographics.

Hieronder is een samenvatting opgenomen in tabelvorm. Op de volgende pagina's hebben wij in meer detail ons beeld uitgewerkt.

Wij bevelen u aan om onze signaleringen ten aanzien van de paragrafen mee te nemen bij de verdere ontwikkeling van uw P&C cyclus.

Aspect verantwoording	2023
Lokale heffingen	●
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	●
Onderhoud kapitaalgoederen	●
Financiering	●
Bedrijfsvoering	●
Verbonden partijen	●
Grondbeleid	●
Openbaarheid	●

Legenda	Betekenis
●	Voldoet niet of beperkt aan de norm
●	Voldoet aan de norm, maar verdere verbetering is mogelijk om de raad beter in positie te brengen
●	Voldoet aan de norm en brengt de raad goed in positie

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Programmaverantwoording

Paragrafen

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

Weerstandsvormogen en risicobeheersing

De paragraaf Weerstandsvormogen is naar onze mening goed uitgewerkt. Er wordt inzicht gegeven in de wijze waarop de risico's in de paragraaf tot stand zijn gekomen, hoe deze worden gewogen en wat de mogelijke financiële impact is. De belangrijkste risico's zijn daarnaast in detail toegelicht, waardoor de gemeenteraad een goed beeld heeft van deze risico's. Dit geldt ook voor de risico's die geen onderdeel zijn van de benodigde weerstandscapaciteit.

Naar onze mening is de paragraaf helder en begrijpelijk geschreven. Hierbij zijn beperkt vaktermen gebruikt. Waar ze toch gebruikt moeten worden, zijn ze helder uitgelegd. Hierdoor is deze technische paragraaf ook goed leesbaar voor raadsleden die minder vaak te maken hebben met risicomangement. De specificaties van de risico's zijn gedetailleerd en transparant zichtbaar gemaakt en uitgelegd. Dit geeft extra informatiewaarde aan deze paragraaf.

Het valt ons op dat er risico's zijn opgenomen in de benodigde weerstandscapaciteit waarvan het college inschat dat deze zich voor 87,5% zullen voordoen. De commissie BBV adviseert om risico's met zo'n hoge waarschijnlijkheid mee te nemen in de meerjarenraming. Dit gaat met name om de verwachte stijging van de bouwkosten.

In de paragraaf worden de verplichte kengetallen vanuit het BBV opgenomen. Wij vinden de analyse die het college heeft gemaakt van deze kengetallen van een goed niveau. Hoewel het BBV het vereist, komen wij in de jaarrekening van andere gemeenten zelden tegen dat de kengetallen op deze wijze in onderlinge samenhang worden gezien. Tevens wordt een goede, kritische doorkijk gegeven van de kengetallen op basis van de meerjarenraming.

In dit verslag hebben wij zelf ook een analyse opgenomen van de kengetallen, mede in relatie tot andere gemeenten.

Onderhoud kapitaalgoederen

In de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen zijn de verschillende soorten kapitaalgoederen in overeenstemming met het BBV benoemd en afzonderlijk behandeld. De compleetheid en detaillering van deze uitwerkingen is echter beperkt. Wel wordt voor alle categorieën inzicht gegeven in de financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien, inclusief de vertaling hiervan in de begroting 2023 en de jaarrekening.

De toegevoegde waarde van de paragraaf kan worden verbeterd door hierin ook een meerjarenperspectief mee te nemen gezien het structurele karakter van de onderhoudskosten. Daarnaast wordt naar onze mening niet helemaal voldaan aan artikel 24 van de financiële verordening. Hierin is opgenomen dat naast de verplichte onderdelen ook opgenomen wordt wat de omvang is van achterstallig onderhoud, alsmede wat het kwaliteitsniveau is. Deze onderdelen ontbreken in de paragraaf.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

**Informatiewaarde
jaarverslag**

Programmaverantwoording

Paragrafen

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

Lokale heffingen

De paragraaf Lokale heffingen voldoet aan bijna alle eisen die het BBV eraan stelt. De Notitie Lokale heffingen geeft echter ook aan dat in de toelichting van de achterliggende (beleids)keuzes bij de berekeningen van rechten en heffingen in ieder geval moet blijken of, en zo ja, hoe de kostendeckendheid tussen onderdelen wordt bereikt door gebruik te maken van kruissubsidiëring, alsmede in welke mate er kruislings wordt gesubsidieerd. De mate van kruissubsidiëring tussen onderdelen of hoofdstukken kan worden aangetoond door middel van een berekening per hoofdstuk. Dit is vooral van belang voor heffingen en rechten met een dekking van meer dan 100%. Wij missen dit aspect in de paragraaf.

De informatiewaarde van de paragraaf kan worden verbeterd doot duiding te geven van de lokale belastingdruk ten opzichte van andere gemeenten. Dit geeft de gemeenteraad een goede indicatie wat het niveau is van de lokale lasten ten opzichte van bijvoorbeeld de gemeenten in de regio. De kracht van de paragraaf zou daarnaast kunnen worden verstevigd door een meerjarige analyse van het verloop van de lokale lasten toe te voegen.

Bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering dient ten minste inzicht te geven in de stand van zaken en het gevoerde beleid ten aanzien van de bedrijfsvoering. Het BBV definieert echter niet wat onder bedrijfsvoering moet worden verstaan. Dit heeft de raad wel gedaan in artikel 25 van de financiële verordening.

Wij hebben geconstateerd dat het college invulling heeft gegeven aan dit artikel door bijna alle genoemde punten in de paragraaf uit te werken. Het enige onderwerp dat de raad uitgewerkt wilt hebben dat wij in de paragraaf missen, is de regionale samenwerking. Ondanks dat dit onderwerp niet is uitgewerkt, is de paragraaf naar onze mening goed uitgewerkt, zeker in vergelijking met andere gemeenten.

De leesbaarheid van de paragraaf kan worden verbeterd door nog meer gebruik te maken van grafieken en infographics, zoals gedaan is bij het onderdeel Personeels- en organisatiebeleid. Daarnaast zijn niet alle tabellen goed leesbaar vanwege de breedte van kolommen. Naar onze mening kan de informatiewaarde verder worden verbeterd door meer expliciet te benoemen waar de kwetsbaarheden liggen in de bedrijfsvoering. Door ook te benoemen wat er minder goed gaat, ontstaat een nog beter beeld van de organisatie als geheel.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Programmaverantwoording

Paragrafen

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

Verbonden partijen

Deze paragraaf voldoet aan bijna alle eisen van het BBV en de financiële verordening. Het belangrijkste aspect dat ontbreekt bij een groot aantal verbonden partijen is de verwachte omvang van het eigen vermogen, het vreemd vermogen en het resultaat van de verbonden partij over het begrotingsjaar. Bij het opstellen van de jaarrekening was deze informatie echter niet altijd beschikbaar. Daarnaast is niet voor alle verbonden partijen duiding gegeven van de risico's die de gemeente loopt in de samenwerking.

Financiering

De paragraaf Financiering is naar onze mening in heldere taal beschreven. Het geeft inzicht in bijna alle facetten waar het BBV om vraagt. Wij missen echter een uitwerking van de financieringsbehoefte van de gemeente. De informatiewaarde is er bij gebaat om de financieringspositie van de gemeente in meerjarenperspectief te bezien, waarbij deels wordt teruggekeken, bijvoorbeeld drie jaar, en deels vooruitgekeken. Op deze wijze kan een trendanalyse worden ontwikkeld, waardoor een nog betere voorspelling gemaakt kan worden van de financieringsbehoefte op de langere termijn. Daarnaast wordt niet voldaan aan artikel 22 van de financiële verordening. Dit artikel geeft aan dat in de paragraaf een verdeling moet worden opgenomen van de schulden met een looptijd korter dan één jaar en schulden met een looptijd langer dan één jaar, beide met de verschuldigde rentepercentages. Deze aspecten ontbreken.

Naar onze mening kan de leesbaarheid van de paragraaf verbeterd worden door de berekening van het renteresultaat op te nemen in de tabel die het BBV hiervoor ontwikkeld heeft in de Notitie Rente in plaats van het uitschrijven van de onderdelen en bedragen.

Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid voldoet qua informatiewaarde aan de eisen die het BBV eraan stelt. Tevens is de paragraaf overzichtelijk opgezet wat de leesbaarheid ten goede komt. Waarom wij in ons samenvattend overzicht deze paragraaf toch op 'rood' hebben gezet, is omdat de paragraaf niet volledig voldoet aan artikel 27 van de financiële verordening. Hierin staat dat in de paragraaf Grondbeleid inzicht gegeven moet worden in het verloop van de grondvoorraad, alsmede in de te ontwikkelen ruimtelijke projecten. Beide onderwerpen ontbreken in de paragraaf.

Openbaarheid

De paragraaf Openbaarheid is voor het eerst verplicht geworden in de jaarstukken 2023. In deze paragraaf dient het college verslag te doen van de uitvoering van de Wet open overheid (Woo).

De inhoud en informatiewaarde van de paragraaf in de jaarstukken 2023 is ons inziens nog beperkt. Dit is overigens bij veel gemeenten het geval, omdat historie en referentie ontbreekt. Wij hebben het college geadviseerd om voor komend jaar kennis te nemen van het nieuwe artikel 16a dat in de voorgenomen wijziging van het BBV is opgenomen. Hierin zijn in meer detail de eisen opgenomen waaraan de paragraaf betreffende openbaarheid moet voldoen. Wij verwachten dat deze wijziging dit najaar definitief wordt.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Kengetallen BBV

Weerstandsvermogen

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

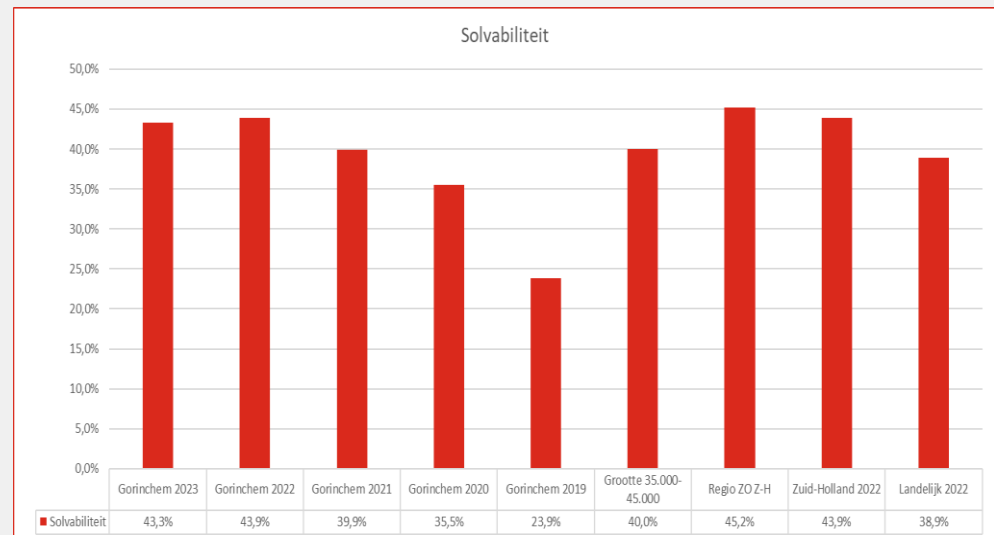
In onze controleverklaring moeten wij sinds vorig jaar expliciet aandacht besteden aan de geschiktheid van de door het college gehanteerde en onderbouwde veronderstellingen inzake het opvangen van financiële risico's in relatie tot de financiële positie.

Om aan deze eis te voldoen hebben wij onder andere kennis genomen van de in jaarstukken opgenomen paragraaf "Weerstandsvermogen", waarin het college de relatie heeft gelegd tussen de onderkende risico's, de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen. Ten aanzien van deze analyse hebben wij overwogen of deze alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle van de jaarrekening kennis hebben. Ons beeld van deze paragraaf hebben we eerder al gegeven. Een nadere analyse van uw weerstandsvermogen hebben we op deze pagina gegeven.

Daarnaast hebben wij vastgesteld of de volgens het BBV verplichte financiële kengetallen in lijn liggen met de gangbare normen. In de grafieken op deze en de volgende pagina's hebben we een overzicht opgenomen van de kengetallen die verplicht in de jaarrekening van uw gemeente moeten worden opgenomen. Deze hebben afgezet tegen de waarden van de ratio's van de gemeente over de afgelopen vier jaar, maar ook tegen de gemiddelde omvang van andere gemeenten met uw omvang, de provincie Zuid-Holland, de gemeenten in de regio Zuidoost Zuid-Holland en met Nederland als geheel. Uit deze analyse blijkt dat de financiële positie van uw gemeente als geheel voldoende is. Uit de analyse die het college zelf heeft gemaakt in de paragraaf Weerstandsvermogen, blijkt echter dat uw gemeente de komende jaren een uitdaging heeft, in het bijzonder met de netto-schuldquote. Hierna hebben wij onze constatering per kengetal nader geduid.

Solvabiliteit

De solvabiliteit van uw gemeente is na de gestage toename in de periode tussen 2020 en 2022 in 2023 gestabiliseerd rond 43%. Hiermee zit uw gemeente nog steeds in de neutrale risicocategorie die de provincie gebruikt bij de uitvoering van haar toezichthoudende taak. Het niveau van uw solvabiliteit lag in 2022 exact op hetzelfde niveau als gemiddeld bij de andere gemeenten in Zuid-Holland (43,9%). De landelijke solvabiliteit lag lager op 38,9%. Ook de solvabiliteit van andere gemeenten in uw omvangklasse lag lager (40,0%). Dit geeft weer dat uw solvabiliteitspositie in verhouding goed genoemd kan worden. Bij onze analyse van de netto-schuldquote hebben wij aangegeven dat het college waarschuwt voor oplopende schulden als alle ambities en investeringen moeten worden gefinancierd. Deze waarschuwing geldt uiteraard ook voor de solvabiliteit. Bij een hogere schuldpositie daalt uw solvabiliteit.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Kengetallen BBV

Weerstandsvermogen

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

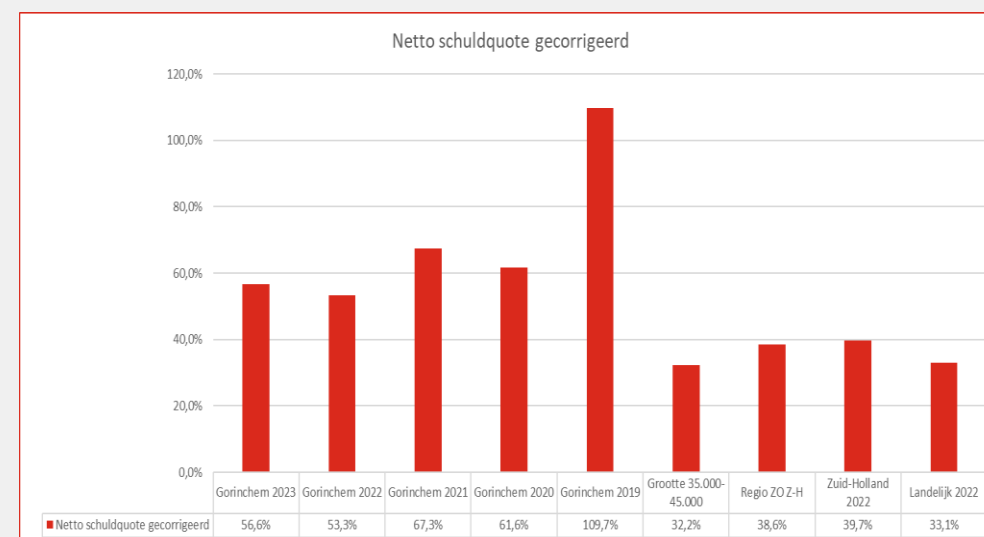
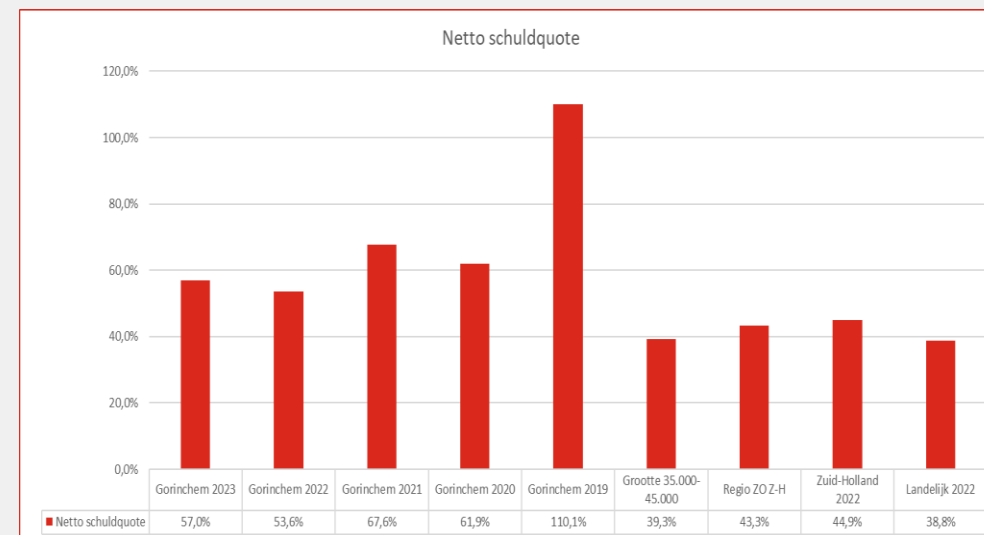
Onze analyse van uw financiële positie

Netto schuldquote en gecorrigeerde netto schuldquote

De (gecorrigeerde) netto schuldquote van uw gemeente vertoont de laatste vier jaar een volatiel beeld. Door de verkoop van de aandelen in Eneco is de netto schuldquote in 2020 fors afgenomen. In de jaren daarna schommelt de ratio tussen 50%-70%. Vanuit haar toezichthoudende taak acht de provincie een (gecorrigeerd) netto schuldquote die lager is dan 90% als minst risicovol. Voor beide ratio's voldoet uw gemeente hier ruimschoots aan. Overigens betreft het verschil tussen de kengetallen dat in de gecorrigeerde netto schuldquote geen rekening wordt gehouden met het deel van de schulden dat direct wordt doorgeleend (aan bijvoorbeeld een woningcorporatie).

Ten opzichte van de andere gemeenten in uw regio en provincie, alsmede het landelijk gemiddelde en het gemiddelde van andere gemeenten met uw omvang, is uw netto-schuldquote aanmerkelijk hoger. Dit houdt voor een belangrijk deel verband met het specifieke karakter van uw gemeente. Wij hebben de gemeente leren kennen als een kleine gemeente met een duidelijke regionale functie en stedelijke ambities en problematiek. Dit leidt echter ook tot ambities en investeringen die niet bij veel andere gemeenten met uw omvang voorkomen. Hier hoort een hogere netto-schuldquote bij.

Om de ambities en investeringen te financieren zijn en worden nieuwe leningen aangetrokken. Het college heeft in de paragraaf Weerstandsvermogen gewaarschuwd voor de oplopende netto schuldquote die het gevolg is van deze nieuwe leningen. Om te voorkomen dat de netto schuldquote te snel oploopt en uw gemeente in de categorie *meest risicovol* beland, heeft u een schuldenbeleid vastgesteld en een investeringsplafond ingesteld.

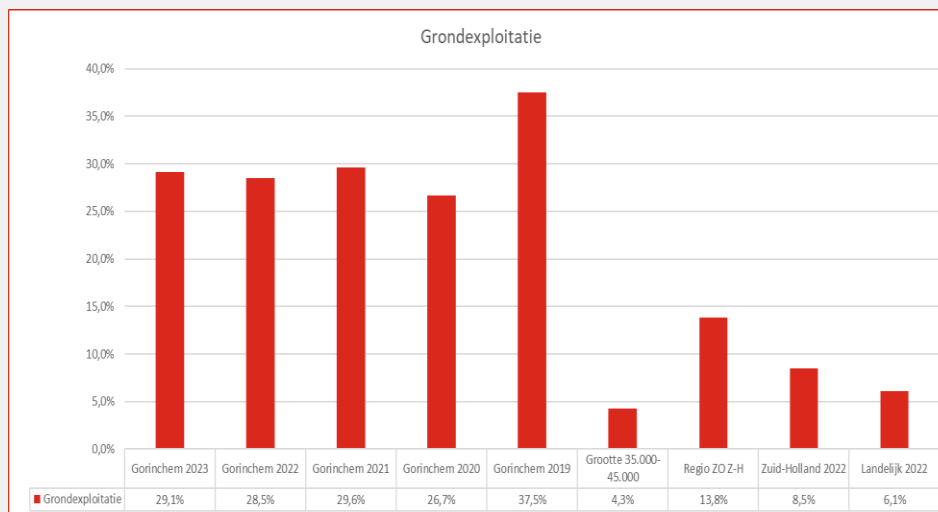
Kengetallen BBV

Onze analyse van uw financiële positie

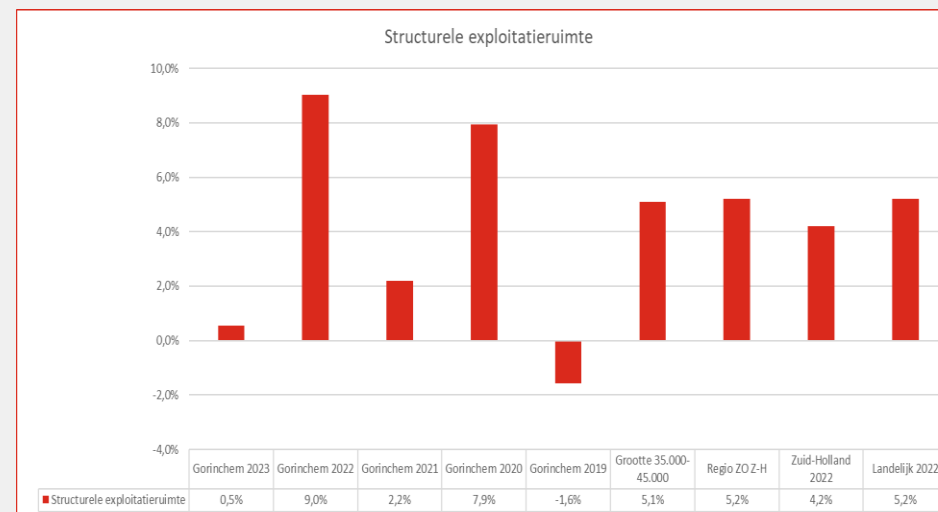
Het relatieve belang van de grondexploitatie in de totale exploitatie van de gemeente is de laatste drie jaar stabiel rond 29%. Dit betekent dat de totale boekwaarde van uw grondexploitatie dezelfde verhouding houdt met de ontwikkeling van uw totale omzet. Uw gemeente bevindt zich hiermee in de neutrale risicocategorie die de provincie hanteert bij haar toezichthoudende taak.

Ten opzichte van het landelijk gemiddelde en het gemiddelde van andere gemeenten met uw omvang, is het financiële risicoprofiel van uw grondexploitatie hoger. Dit gemiddelde is 6,1%, respectievelijk 4,3%. Ten opzichte van andere gemeenten in de provincie en uw regio zijn de verschillen minder groot, maar nog steeds hoog. Dit wil zeggen dat u meer vooruit gefinancierd heeft voor uw grondexploitatie, in het bijzonder bij Groote Haar, dan andere gemeenten. Deze investeringen moeten de komende 16 jaar worden terug verdiend.

De structurele exploitatieruimte is net als vorig jaar positief. Dit houdt in dat de structurele lasten kunnen worden gedekt door structurele baten. Er een feitelijk sprake is van een duurzaam overschot in de exploitatie. Dit is voor de provincie een belangrijk uitgangspunt bij de uitvoering van haar toezichthoudende taak.

Het percentage blijft echter achter bij andere gemeenten. Een belangrijke reden hiervan is dat u relatief veel bestemmingsreserves heeft om lasten die een structureel karakter hebben, langjarig te dekken. Hierbij kan gedacht worden aan de egalisatiereserves. De commissie BBV heeft echter bepaald dat in beginsel alle mutaties in reserves als incidenteel moeten worden beschouwd. Hiermee maken ze geen deel uit van de structurele exploitatieruimte. Zeker bij een mogelijke structurele afname van het gemeentefonds, kan dit het risicoprofiel van uw gemeente onder druk zetten.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Kengetallen BBV

Weerstandsvermogen

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

Belastingcapaciteit

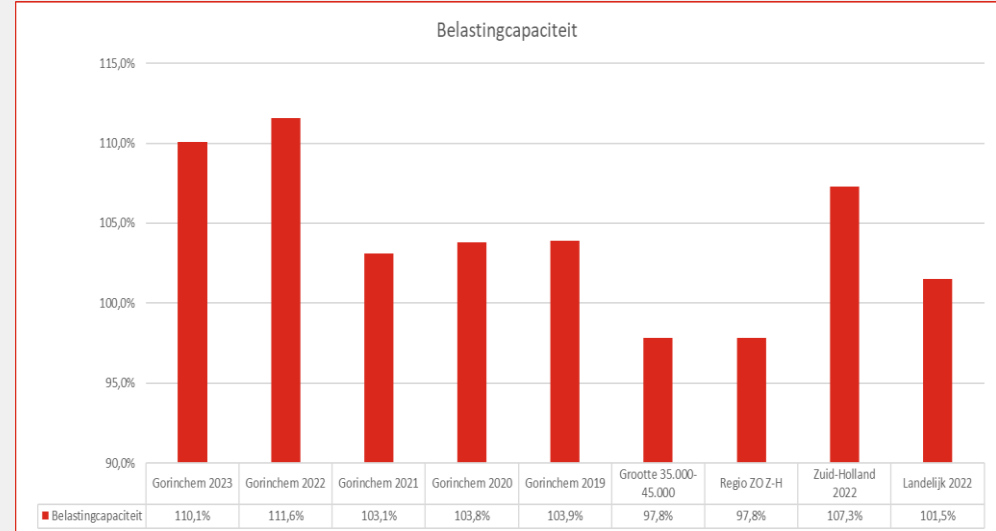
De belastingcapaciteit wordt berekend als de verhouding tussen de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een eigen woning in uw gemeente en de landelijke gemiddelde woonlasten voor hetzelfde huishouden over het vorige jaar. Hierbij worden de definities van het kennisinstituut Coelo aangehouden. Dit instituut gaat voor de bepaling van het gemiddelde bedrag aan OZB uit van de gemiddelde WOZ waarde van een koopwoning in uw gemeente. Dit is een andere berekeningswijze dan die u zelf hanteert, waardoor de uitkomsten van dit kengetal verschillen. Wij gebruiken de definitie van Coelo om aan te sluiten bij de informatie die openbaar gemaakt is door het CBS.

Sinds 2019 is een huishouden in uw gemeente meer kwijt aan woonlasten dan het landelijk gemiddelde. Over de periode 2019-2021 lag de belastingcapaciteit rond 103%. Vanaf 2022 ligt het percentage boven 110%.

Hoewel een belangrijke reden van deze toename te maken heeft met het feit dat de woonlasten afgezet moeten worden tegen de landelijke woonlasten van een jaar eerder, zijn de woonlasten in uw gemeente volgens de Coelo-monitor in 2023 minder gestegen dan bij andere gemeenten. Ondanks de daling bent u door de provincie nog steeds ingedeeld in de hoogste risicocategorie.

Andere gemeenten met uw omvang en de gemeenten in uw regio zaten in 2022 op een belastingcapaciteit van 97,8%. Hierdoor bent u met de gemeentelijke belastingen relatief “duur”.

Wij hebben deze bevinding besproken met het college. Het college is van mening dat een vergelijking zoals in deze paragraaf gemaakt niet goed gemaakt kan worden door het specifieke karakter van uw gemeente. Het college heeft bij de voorbereiding van de Perspectiefnota 2025 zelf de vergelijking gemaakt met gemeenten met dezelfde sociale structuur en regiofunctie als Gorinchem, zoals Harderwijk, Goes, Tiel en Zutphen. Uw belastingcapaciteit is vergelijkbaar met deze gemeenten. Wij kunnen ons vinden in de visie van het college.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Kengetallen BBV

Weerstandsvermogen

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze analyse van uw weerstandsvermogen

In de paragraaf Weerstandsvermogen is door het college een analyse gemaakt van het weerstandsvermogen van uw gemeente per 31 december 2023. Eerder in dit rapport hebben wij een aangegeven hoe wij aankijken tegen de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragraaf Weerstandsvermogen. In deze paragraaf gaan we dieper in op de analyse die door het college gemaakt is.

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de financiële risico's die de gemeente loopt en de buffers die gemeente vrij beschikbaar heeft om deze risico's op te vangen (de weerstandscapaciteit). Uit de analyse van het college blijkt dat het weerstandsvermogen in 2023 gedaald is van 2,19 naar 1,39. Hiermee voldoet de ratio (net) niet meer aan de norm die uw raad heeft gesteld. Het aanwezige weerstandsvermogen is echter nog wel steeds toereikend om de geïdentificeerde risico's te dekken.

Objectiviteit van de benodigde weerstandscapaciteit

Een inherent nadeel van de berekening van het weerstandsvermogen is dat het bepalen en inschatten van de risico's een zekere mate van subjectiviteit met zich mee brengt. De kwaliteit van de berekening is afhankelijk van de kwaliteit van het risicomanagement en de mogelijkheid om de maximale omvang en kans van voordoen van de risico's te bepalen. In de praktijk is dit vaak weerbarstiger dan uit de paragraaf Weerstandsvermogen blijkt. Binnen uw gemeente is getracht om deze subjectiviteit te verminderen door verschillende medewerkers mee te laten denken over de aard van de risico's, alsmede over de kans dat het risico zich voordoet en wat de maximale omvang van het risico zou kunnen zijn.

Zoals wij in onze boardletter aan de raad hebben opgenomen, is het risicomanagement bij uw gemeente nog onvoldoende een onderdeel van de normale bedrijfsvoering.

Het risicomanagementproces, waaronder het denken en handelen vanuit risico's, wordt nog niet integraal beleefd en toegepast in de organisatie. Hierdoor kan niet zomaar gesteld worden dat de risico's die genoemd zijn in de paragraaf juist en volledig zijn.

Uw weerstandsvermogen nader geanalyseerd

De financiële omvang van de risico's is afgenomen van EUR 21,3 miljoen naar EUR 20,7 miljoen. Dit is vooral te danken aan de lager ingeschatte risico op een structureel effect van stijgende energieprijzen en rente. Dit scheelt EUR 2,5 miljoen in het benodigde weerstandsvermogen. Tevens is het incidenteel risico's verminderd op stijgende energiekosten bij Stichting Gorinchemse Sportaccomodaties. Dit heeft een positief effect van EUR 2,1 miljoen. Tegenover deze lagere risico's staat het hogere risico op verliezen uit de lopende grondexploitaties, in het bijzonder Groote Haar. Deze werd in de jaarrekening 2022 nog ingeschat op EUR 1,3 miljoen. In de jaarrekening 2023 is dit EUR 4,0 miljoen. Dit houdt vooral verband met aanpassing van de systematiek die het BBV voorschrijft bij het berekenen van de rente die aan de grondexploitatie toegerekend mag worden. Daarnaast is rekening gehouden met het risico dat de opbrengststijgingen niet kunnen worden gerealiseerd.

De aanwezige weerstandscapaciteit is afgenomen van EUR 46,7 miljoen naar EUR 28,7 miljoen. Deze daling is relatief hoog. Het college geeft in de paragraaf Weerstandsvermogen aan dat de oorzaak hiervan gelegen is in de meerjarige begrotingssaldi, feitelijk de ruimte die er binnen de jaarschijven in de meerjarenraming aanwezig is. Vooral door de inhoud van de circulaire in 2023 is deze ruimte naar verwachting niet meer beschikbaar om tegenvallers op te vangen. Hierdoor is het ook weerstandsvermogen gedaald.

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Schattingen binnen het fysiek domein zijn evenwichtig.

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2023 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Waardering immateriële vaste activa	Evenwichtig
Waardering materiële vaste activa	Evenwichtig

Schattingen gehanteerd bij waardering van grondexploitaties

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, de zogenaamde jaarschijven, waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. In de tabel op de volgende pagina zijn onze bevindingen weergegeven.

Hierbij merken wij op dat de managementschattingen standaarden zijn die bij het herzien van de grondexploitaties gelden als uitgangspunt. Het college heeft vervolgens per exploitatiegebied beoordeeld of deze standaarden moeten worden gebruikt of dat afwijkende waarden (uitzonderingen) gelden, vanwege project-specifieke afspraken.

Grond station Papland afgewaardeerd

In 2023 heeft de gemeenteraad besloten om (voorlopig) af te zien van de realisatie van station Papland. Een belangrijk financieel gevolg hiervan is dat het BBV verplicht dat de waardering van gronden bij het wegvallen van de gewenste bestemming moet worden aangepast aan de waarde van de werkelijke bestemming die de grond heeft. Om aan deze verplichting te voldoen heeft het college de grond waarop het station Papland gerealiseerd zou worden afgewaardeerd van EUR 1,0 miljoen naar EUR 0,2 miljoen. De nieuwe waardering is gebaseerd op de kadaster Grondmonitor.

Wij hebben geconstateerd dat in het verleden meer kavels zijn afgewaardeerd omdat de ingenomen grondpositie niet tot ontwikkeling is gekomen. De totale verliesvoorziening, inclusief de dotatie van EUR 0,8 miljoen voor de afwaardering van de grond voor het station Papland, bedraagt EUR 3,3 miljoen. Met andere woorden: er is in het verleden EUR 3,3 miljoen meer betaald voor gronden dan de huidige waarde van deze gronden. Hierbij merken wij op dat de afwaardering van de overige gronden heeft plaatsgevonden in de periode voor 2014. In die periode hebben veel gemeenten hun grondposities moeten afwaarderen.

Boekwaarde Stadhuisplein gebouw C afgewaardeerd

In oktober 2023 heeft het college een objectieve toets laten uitvoeren van de waarde van het vastgoed gelegen aan het Stadhuisplein gebouw C. Uit deze toets is een waarde gekomen die lager is dan de boekwaarde van het pand. Daarom is er een verliesvoorziening op de boekwaarde in mindering gebracht van EUR 1,6 miljoen. Deze voorziening is gevormd ten laste van het resultaat.

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Grondexploitaties zijn geactualiseerd.

Als onderdeel van de jaarafsluiting heeft er een actualisatie van de grondexploitaties plaatsgevonden. Op de volgende pagina hebben wij de resultaten hiervan grafisch weergegeven.

De boekwaarde van de grondexploitaties is toegenomen van EUR 46,8 miljoen naar EUR 49,3 miljoen. De belangrijkste reden hiervan is dat de kosten die gemaakt zijn in exploitatie Groote Haar, vooral kosten voor bouw- en woonrijp maken, nog niet zijn goed gemaakt met opbrengsten uit grondverkoop. Dit heeft een effect van EUR 3,9 miljoen. Ook in de woningbouwexploitaties Lingwijk Noord en Mollenburg hebben investeringen plaatsgevonden voor een totaal bedrag van EUR 1,1 miljoen. In 2023 hebben geen grondverkoop plaatsgevonden in de exploitaties.

De totale verliesvoorziening op contante waarde is toegenomen van EUR 18,1 miljoen naar EUR 19,5 miljoen. Deze toename komt volledig voor rekening van exploitatie Groote Haar. De verliesvoorziening wordt op contante waarde in de jaarrekening verantwoord. Het verwachte verlies op eindwaarde is EUR 22,9 miljoen. Het verschil met de contante waarde van EUR 3,4 miljoen is de rente die gedurende de looptijd van de exploitaties ten laste van het resultaat zal worden gebracht.

Het verwachte totale resultaat dat uit de grondexploitaties wordt verwacht bedraagt een verlies EUR 11,7 miljoen. Dit betekent dat verwacht wordt dat uit de winstgevende exploitaties een positief resultaat komt van EUR 11,2 miljoen. Dit is EUR 0,8 miljoen lager dan werd verwacht in 2022. Dit wordt veroorzaakt door de exploitatie Oost II.

Groote Haar ondervindt hinder van netcongestie

Het hogere verwachte verlies in exploitatie Groote Haar wordt veroorzaakt door de gevolgen van netcongestie. Dit houdt in dat er onvoldoende capaciteit is op het elektriciteitsnetwerk om nieuwe bedrijven op aan te sluiten. Dit kan in beginsel een groot effect hebben op de mogelijkheid om de kavels (tijdig) te verkopen. In de grondexploitatie is daarom een bedrag van EUR 1,0 miljoen aan kosten opgenomen om de gevolgen van deze netcongestie zo veel mogelijk te verminderen. Daarnaast is rekening gehouden met hogere kosten voor bouw- en woonrijp maken.

Winstneming in exploitatie Oost II teruggenomen

Tot en met 2022 was in de exploitatie Oost II een winst genomen van EUR 6,3 miljoen. In 2023 is echter gebleken dat dit resultaat te hoog is. Ondanks dat bijna alle kavels verkocht zijn, voorziet het college dat de verkoop van de resterende kavels vertraging zal oplopen. De reden hiervan is het bewuste strikte en strategische uitgiftebeleid voor de resterende kavels. Hierdoor is de exploitatie verlengd van 2023 naar 2026.

De belangrijkste reden voor de lagere winst is dat één van de kavels binnen het plangebied ter beschikking wordt gesteld aan het COA. Hierdoor dient deze kavel tegen vervaardigingsprijs uit de grondexploitatie genomen te worden, terwijl deze voorheen tegen marktprijs gewaardeerd werd. Hierdoor is de tussentijds winstneming voor een bedrag van EUR 0,8 miljoen gecorrigeerd.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

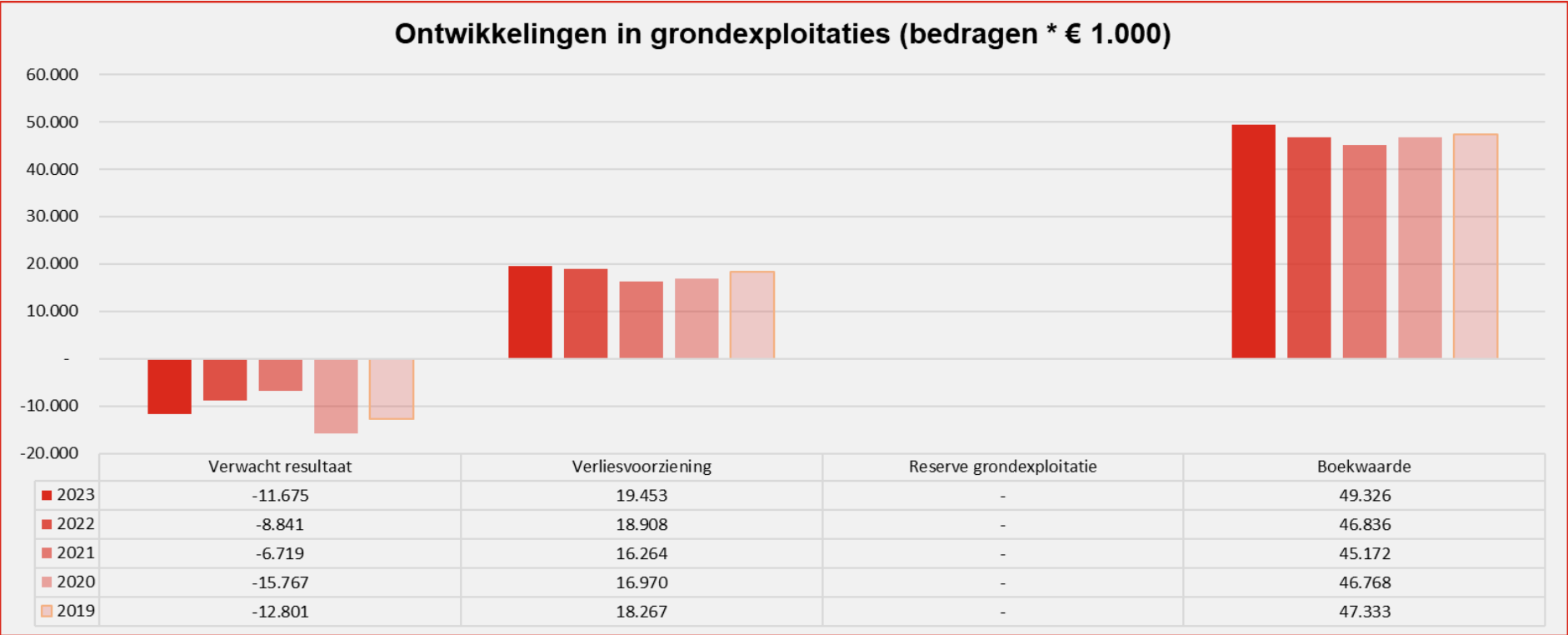
Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

- Belangrijkste boodschappen
- Jaarrekening
- Informatiewaarde jaarverslag
- Financiële positie
- Bevindingen controle
- Fysiek domein
- Sociaal domein
- Bedrijfsvoering
- Interne beheersing
- Speerpunten van de gemeenteraad
- Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

-

Belangrijkste boodschappen
-

Jaarrekening
-

Informatiewaarde jaarverslag
-

Financiële positie
-

Bevindingen controle
- Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering
-

Interne beheersing
-

Speerpunten van de gemeenteraad
-

Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Managementschatting	Oordeel	Toelichting
Gehanteerde rekenrente	Evenwichtig	Het college rekent binnen de grondexploitaties met een toekomstige rekenrente van 1,04% (2022: 0,92%). Dit percentage sluit, in overeenstemming met het BBV, aan op het werkelijke rentepercentage over het vreemd vermogen bij gemeente Gorinchem.
Kostenstijging	Evenwichtig	De verwachte kostenstijging bedraagt 3% voor 2024 en 2% voor 2025 en verder. Voor plankosten wordt in 2024 een toename van 5% verwacht. Deze verwachting neemt geleidelijk af naar 2% vanaf 2027. Deze percentages liggen in het midden van het interval \dat extern specialist Metafoor geeft in haar Outlook Grondexploitaties 2024. Op basis hiervan vinden wij de kostenschattingen evenwichtig.
Opbrengstenstijging	Evenwichtig	Het rapport van Metafoor houdt rekening met een stabiel prijsniveau of lichte toename in de meterprijzen over de hele breedte van het grondspectrum. De opbrengsten in uw grondexploitaties zijn afhankelijk gesteld van de aard van de programmering die verwacht wordt. Voor zowel (sociale) woningbouw als bedrijventerreinen is het gemiddelde gehanteerd van het Metafoor rapport. Daarom achten wij de schattingen evenwichtig.
Gehanteerde programmering	Evenwichtig	De programmering van de grondexploitaties is gebaseerd op actuele omstandigheden van de markt, gemaakte afspraken met marktpartijen. interne en externe adviezen, onderzoeken en politieke uitgangspunten ten aanzien van woningbouw en werkgelegenheid. Wij achten de op marktinformatie gebaseerde inschatting voor de programmering evenwichtig op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden.
Verkooprijzen	Evenwichtig	De prijzen zoals ingerekend in de grondexploitaties zijn gebaseerd op de Uitvoeringsnota Grondprijzen 2024. De grondprijzen in deze nota liggen in lijn met openbare bronnen, zoals Funda. Daarom achten wij de schattingen evenwichtig.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Jaarafrekening Serviceorganisatie ZHZ laat beschikbaar

De lasten in uw jaarrekening die voortkomen uit de uitvoering van de jeugdwet komen voor het grootste deel uit de jaarrekening van Serviceorganisatie Zuid Holland Zuid. Omdat het college de jaarrekening van Serviceorganisatie Zuid Holland Zuid pas medio mei heeft ontvangen, heeft het college de jaarrekening van de gemeente opgesteld op basis van de voorlopige afrekening. Na ontvangst van de jaarrekening bleek de gemeentelijke bijdrage ongeveer EUR 252.000 te hoog verantwoord te zijn in de jaarrekening van de gemeente. Omdat de jaarrekening al was goedgekeurd, is dit niet aangepast. Daarom hebben wij dit bedrag meegenomen als fout in onze oordeelsvorming.

Ondanks dat de (voorlopige) jaarrekening van de serviceorganisatie is ontvangen, ontbreekt de controleverklaring bij deze jaarrekening. Hierdoor hebben we nog geen zekerheid over de prestatielevering van de zorg. Op basis van de rapportages van de accountant van de serviceorganisatie over 2021 en 2022 hebben wij vastgesteld dat de organisatie zelf de prestatielevering van de zorg vaststelt. De onzekerheden over beide jaren zijn niet materieel geweest voor de jaarrekening. Op basis van die bevindingen achten wij het risico gering dat er een materiële onzekerheid aanwezig is ten aanzien van de prestatielevering van de jeugdzorg.

Gezien de relevantie van de jaarrekening van Serviceorganisatie Zuid Holland Zuid voor uw eigen jaarrekening, raden wij u aan om de organisatie te verzoeken om haar jaarrekening aan te leveren binnen de wettelijke termijn die is opgenomen in de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

Prestatielevering van de zorg is deels intern vastgesteld

Het college heeft in 2023 zelf aantoonbaar de prestatielevering vastgesteld van de zorg die is ingekocht bij de zorgaanbieders die voor minder dan EUR 125.000 aan zorg hebben geleverd voor uw gemeente. Voor de zorgverleners die een totale productie leveren van meer dan EUR 125.000 bent u nog steeds afhankelijk van de productieverantwoording voorzien van een accountantsverklaring waaruit blijkt dat de zorg daadwerkelijk geleverd is. Wij adviseren om ook voor deze zorgverleners de afhankelijk van derde partijen te verminderen door zelf de levering van de zorgprestaties vast te stellen. Hierdoor heeft u gedurende het jaar eerder inzicht of uw inwoners de juiste zorg krijgen op het juiste moment.

Overigens zijn er geen fouten of onzekerheden geconstateerd naar aanleiding van de controle op de prestatielevering van de zorg.

Schattingen binnen het sociaal domein zijn evenwichtig.

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2023 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Nog te betalen zorgkosten	Evenwichtig

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Wij hebben een analyse uitgevoerd van de kosten van uw sociaal domein. Hierbij hebben wij onderscheid gemaakt in de aard van de kosten en deze vergeleken met de primaire en bijgestelde begroting, alsmede met de werkelijke kosten over vorig jaar.

Werkelijke kosten iets hoger dan in de bijgestelde begroting

In de grafiek op de volgende pagina hebben wij de opbouw en ontwikkeling van de totale kosten in het sociaal domein opgenomen. De primaire begroting van het sociaal domein ging uit van EUR 59,6 miljoen aan totale kosten. In de tussentijdse rapportages is dit bijgesteld naar EUR 75,4 miljoen. De bijstelling geeft een indicatie dat de totale kosten in het sociaal domein bij de primaire begroting niet helemaal inzichtelijk waren, maar ook dat niet alle feiten en omstandigheden bekend waren op het moment dat de primaire begroting werd opgesteld. Dit heeft de organisatie echter proactief gesignaleerd en gecorrigeerd in de eerste tussenrapportage 2023. De toename van de verwachte kosten heeft vooral plaatsgevonden bij het deelgebied participatie. Op hoofdlijnen kan de aangepaste begroting als volgt worden gespecificeerd:

- Opvanglocatie Kleine Schelluinsekade (EUR 3,5 miljoen)
- Exploitatiekosten opvang ontheemden Oekraïne (EUR 5,0 miljoen)
- Autonome stijging zorgkosten (EUR 1,5 miljoen)
- Indexatie bijstandsbudgetten (EUR 1,5 miljoen)

Wij merken op dat de aanpassingen voor een belangrijk deel worden gecompenseerd door hogere Rijksbijdragen. Het nettoresultaat van de aanpassingen bedraagt EUR 1,4 miljoen en is verrekend met de Reserve Sociaal Domein.

De werkelijke kosten van het sociaal domein over 2023 zijn EUR 5,1 miljoen (6,8%) lager dan in de bijgestelde begroting werd verwacht. Dit komt vooral omdat de Opvanglocatie Kleine Schelluinsekade alsnog is uitgesteld. Een meer gedetailleerde analyse is opgenomen in programma 7.

Opvang ontheemden heeft minder gekost dan verwacht

De kosten van het sociaal domein over 2023 zijn met EUR 3,5 miljoen (5,3%) toegenomen ten opzichte van 2022. De belangrijkste reden hiervoor betreft de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Dit wordt gecompenseerd met hogere rijksbijdragen.

Wat wel een negatief effect heeft op het resultaat ten opzichte van 2022 is de autonome kostenstijging van zorgkosten. Deze zijn in toegenomen van EUR 20,1 miljoen in 2022 tot EUR 21,2 miljoen in 2023. Dit betreft vooral een toename van de kosten Wmo vanwege een hoger aantal aanvragen.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

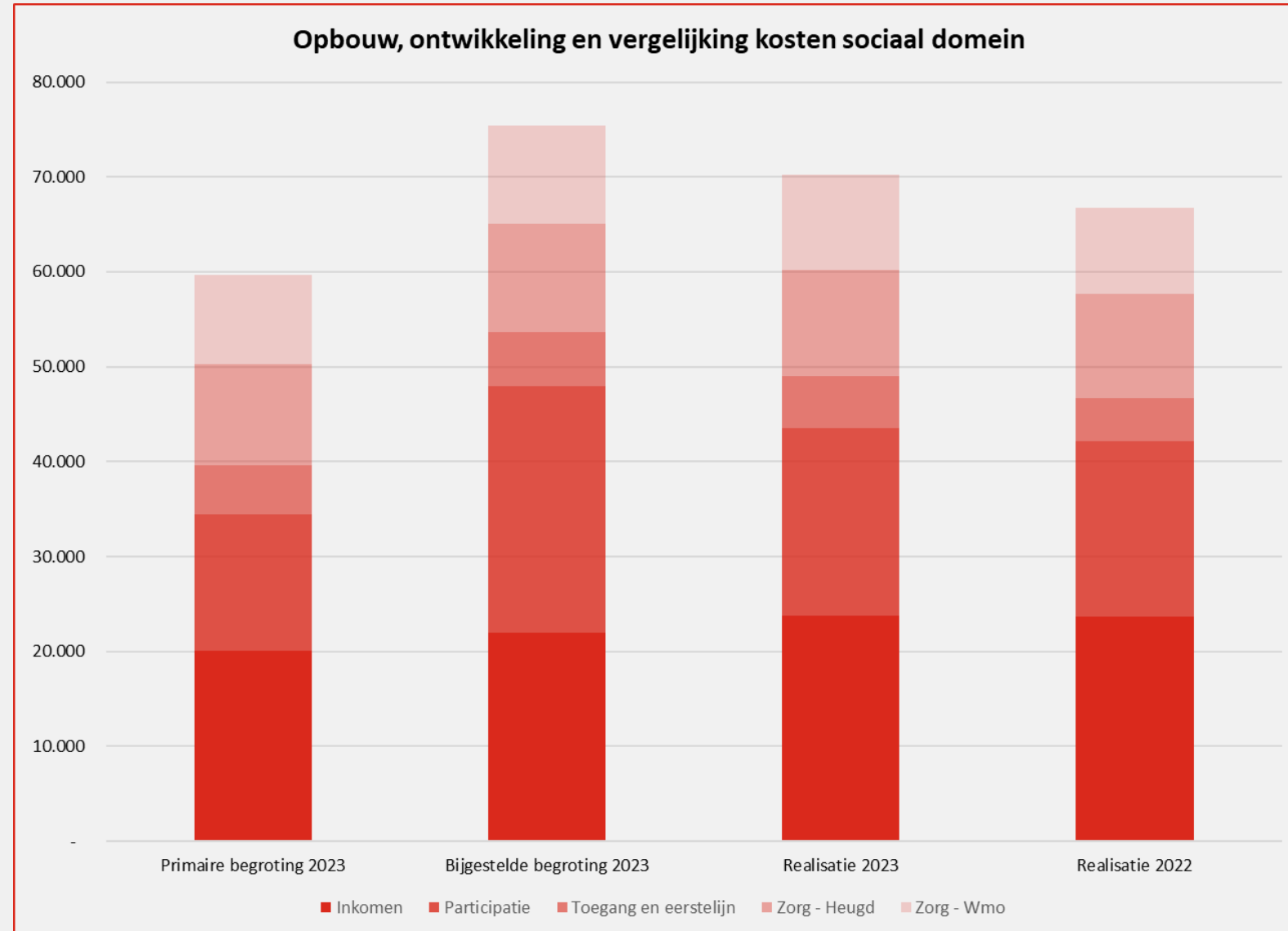

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

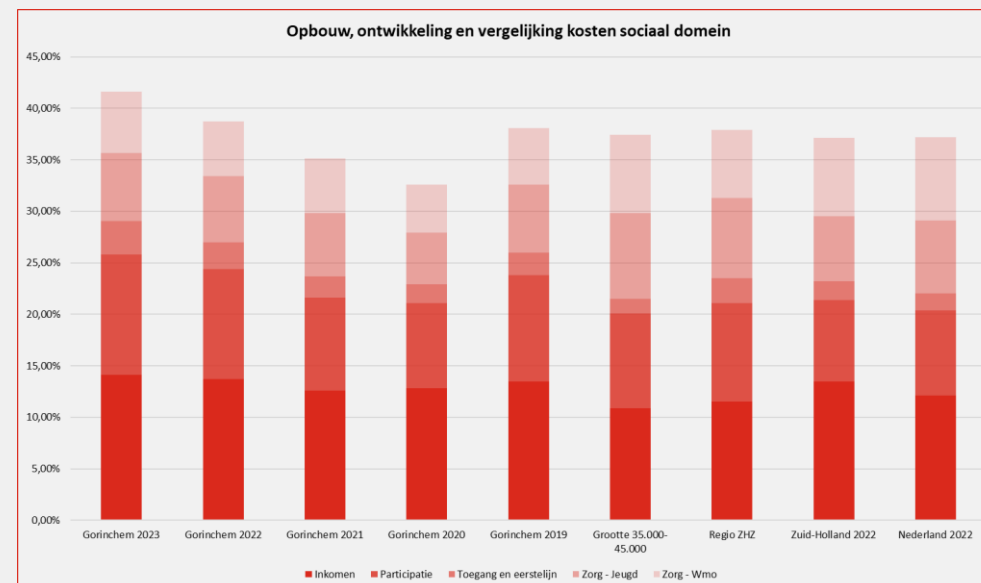
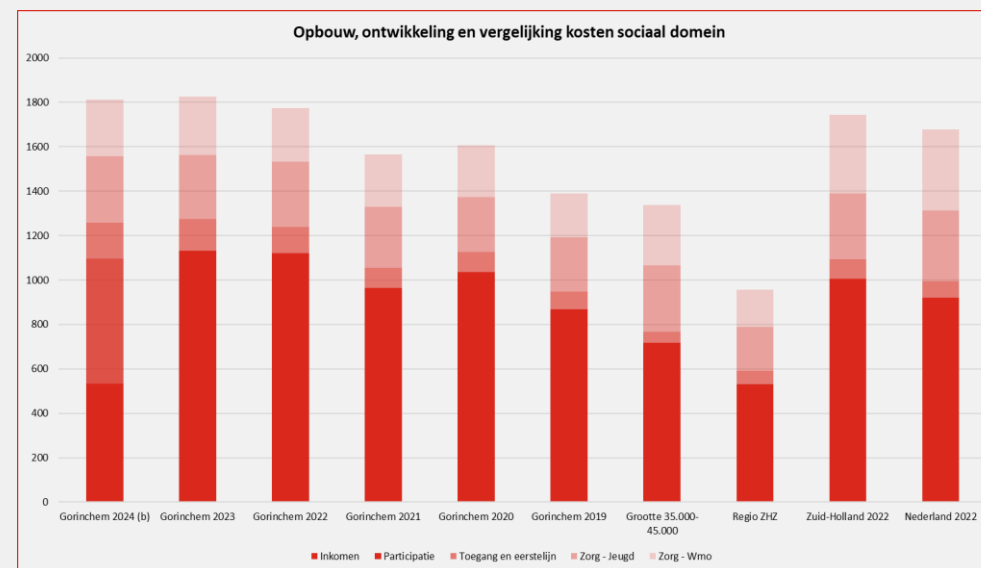
Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Uw kosten in het sociaal domein verder geanalyseerd

We hebben de ontwikkeling van de kosten binnen het sociaal domein in beeld gebracht over de afgelopen vijf jaar, alsmede een doorkijk gegeven naar de primaire begroting 2024. Ook hebben wij deze kosten afgezet tegen de kosten van andere gemeenten met uw omvang, de provincie Zuid-Holland, de gemeenten in uw regio en met Nederland als geheel. Dit hebben wij langs twee invalshoeken gedaan, namelijk de kosten per inwoner en als percentage van uw totale begroting.

Het totale bedrag per inwoner dat uw gemeente betaald aan het sociaal domein over 2023 bedraagt EUR 1.826. Dit is gelijk aan 41,6% van de totale lasten. In 2022 was dit bedrag EUR 1.774 per inwoner ofwel 38,7% van de lasten. Hiermee gaf u per inwoner meer uit aan het sociaal domein dan andere gemeenten. Zo gaf de gemiddelde gemeente in Nederland in 2022 EUR 1.679 (37,2% van de begroting) uit per inwoner en andere gemeenten in uw omvangklasse EUR 1.338 (37,4% van de begroting). Hetzelfde beeld is te zien als we de vergelijking maken met de gemeenten in de provincie. De gemeenten om u heen geven zelfs maar EUR 955 per inwoner uit aan het sociaal domein. Dit is 37,9% van hun begroting. Opvallend is dat u relatief gezien net zoveel uitgeeft aan het sociaal domein als andere gemeenten.

De kosten per inwoner in het sociaal domein zijn sinds 2019 toegenomen met bijna 33%. Hiermee stijgen de kosten iets meer dan de rest van de uitgaven van de gemeente. In 2023 werd zoals hiervoor al gemeld 41,6% van de totale begroting uitgegeven aan het sociaal domein. In 2019 was dit 38,1%. Dit blijkt ook uit de grafiek hiernaast.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van de bedrijfsvoering

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling aanvaardbaar

Het college van burgemeester en wethouders van uw gemeente heeft de jaarrekening opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld.

Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2023 aanvaardbaar zijn.

Schattingen binnen het domein bedrijfsvoering zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2023 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Waardering financiële vaste activa	Evenwichtig
Waardering kortlopende vorderingen	Evenwichtig
Waardering pensioenvoorziening wethouders	Evenwichtig
Waardering voorziening spaarverlof	Evenwichtig

Veel reserves en voorzieningen met beperkte omvang

In de jaarrekening 2023 zijn een aantal reserves en voorzieningen verantwoord die beperkt zijn in omvang en waar nagenoeg geen mutaties op plaatsvinden. Voorbeelden hiervan zijn:

- Reserve Stegen binnenstad
- Voorziening Reparatie WW

Wij raden u aan om de nut en noodzaak van deze reserves en voorzieningen kritisch tegen het licht te houden. Indien deze geen toegevoegde waarde meer hebben, dan raden wij u aan om de betreffende reserves en voorzieningen vrij te geven.

Waardering voorziening ingegane pensioenen aangepast

In uw jaarrekening heeft u een voorziening gevormd voor pensioentegoeden van (voormalig) bestuurders. Een deel hiervan is voor reeds ingegane pensioenen. Wij hebben geconstateerd dat dit deel van de voorziening de laatste jaren niet op actuariële grondslagen is gewaardeerd en jaarlijks op deze wijze wordt herzien. Op ons verzoek heeft het college een herberekening uit laten voeren van de voorziening. Op basis van deze herberekening heeft een eenmalige dotatie plaatsgevonden van EUR 0,4 miljoen. Wij hebben begrepen dat indexatie vanaf heden jaarlijks zal plaatsvinden.

Voorziening wachtgelden mogelijk te hoog verantwoord

U heeft een voorziening gevormd voor het risico dat u wachtgelden dient te betalen aan gewezen bestuurders. Bij de berekening van deze voorziening wordt geen rekening gehouden met de kans dat een gewezen wethouder elders een nieuwe dienstbetrekking aangaat. Hierdoor is de voorziening mogelijk te hoog verantwoord. De herrekening op basis van de situatie in 2023 heeft geleid tot een vrijval van EUR 0,6 miljoen.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

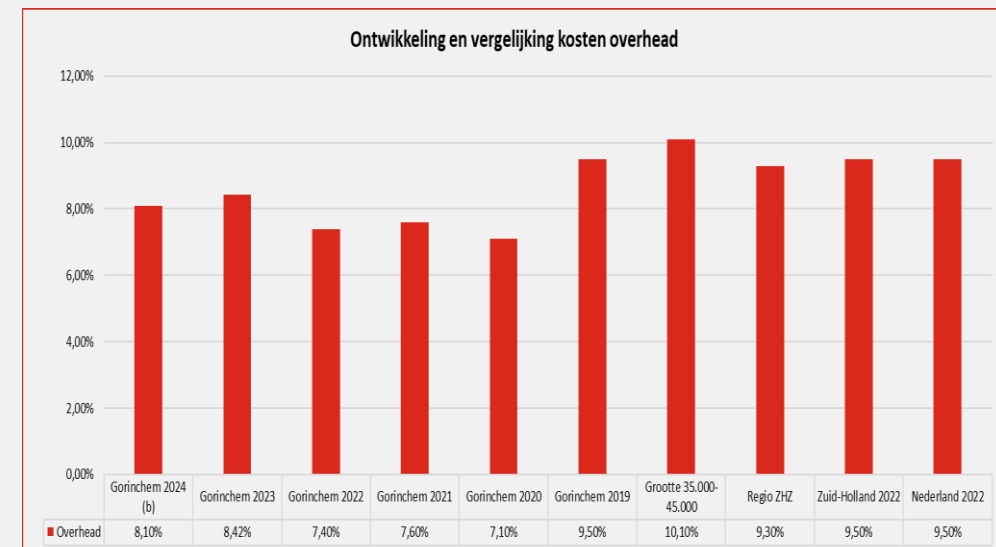
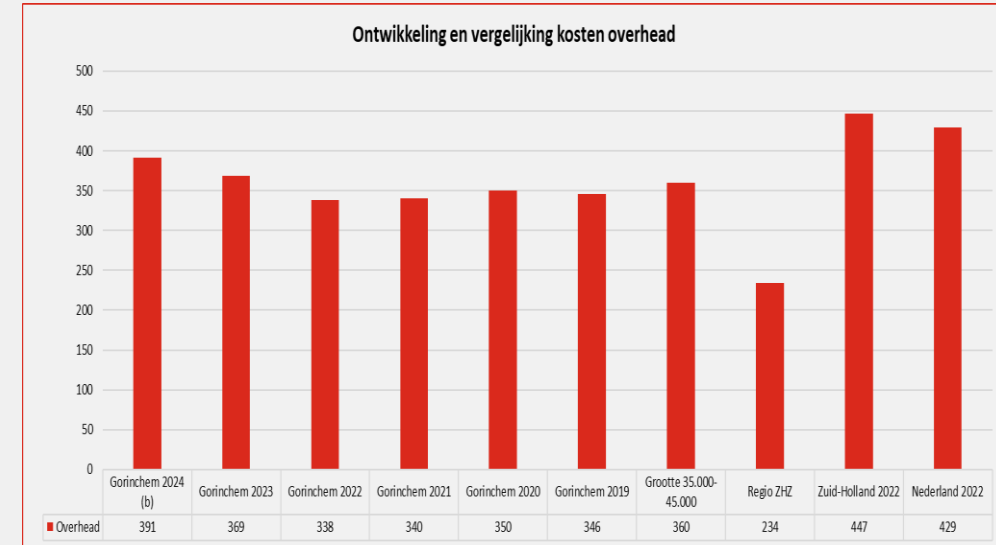
Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van de bedrijfsvoering

Uw overhead nader geanalyseerd

In de grafieken aan de rechterzijde van deze pagina hebben wij de ontwikkeling van uw overheadkosten in beeld gebracht over de afgelopen vijf jaar, alsmede een doorkijk gegeven naar de primaire begroting 2024. Ook hebben wij deze kosten afgezet tegen de overheadkosten van andere gemeenten met uw omvang, de provincie Zuid-Holland, de gemeenten in uw regio en met Nederland als geheel. Dit hebben wij langs twee invalshoeken gedaan, namelijk de overheadkosten per inwoner en als percentage van uw totale begroting.

Beide invalshoeken geven eenzelfde beeld. In de periode 2019-2022 zijn de kosten op het taakveld overhead bij uw gemeente stabiel gebleven op een bedrag per inwoner van EUR 340-350. In 2023 en in de begroting 2024 is een toename waar te nemen naar EUR 370-390 per inwoner. Als percentage van de totale kosten neemt de overhead toe van 7% naar 8%. Vergelijkend met andere gemeenten was uw overhead in 2022 lager, behalve ten opzichte van de gemeenten om u heen. De andere gemeenten in Zuidoost Zuid-Holland betalen gemiddeld EUR 234 aan overhead per inwoner. Bij die gemeenten is dit echter gelijk aan 9,3% van de totale lasten (gelijk aan het landelijk gemiddelde), terwijl dit bij uw gemeente 'slechts 7,4%' is. Een belangrijke oorzaak hiervan is dat de gemeenten om u heen meer primaire processen hebben uitbesteed.

Hierbij benadrukken wij dat de toedeling van de kosten aan het taakveld Overhead subjectieve elementen kent en bij iedere gemeente anders kan zijn. Het trekken van conclusies op basis van deze benchmark is daarom niet altijd goed mogelijk.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Fysiek domein

Sociaal domein

Bedrijfsvoering

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van de bedrijfsvoering

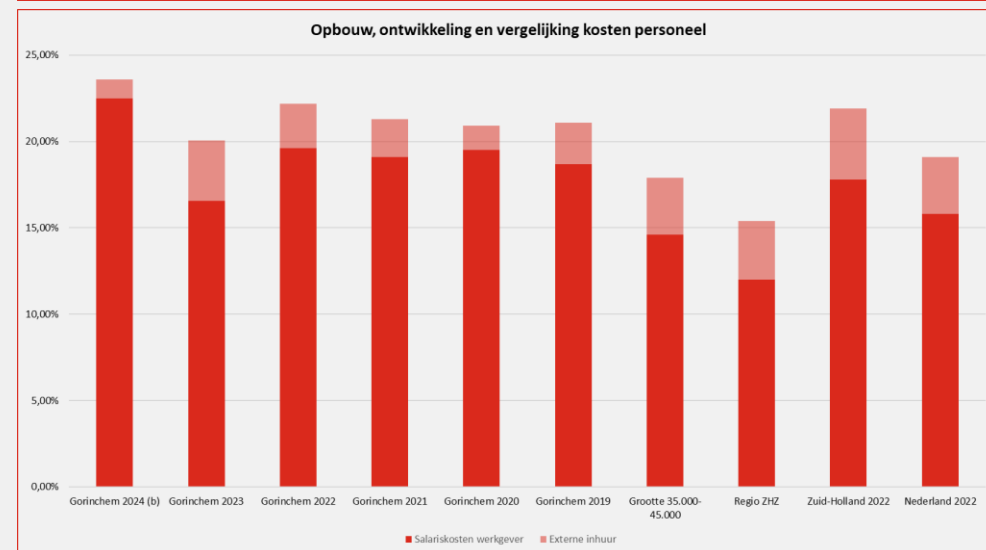
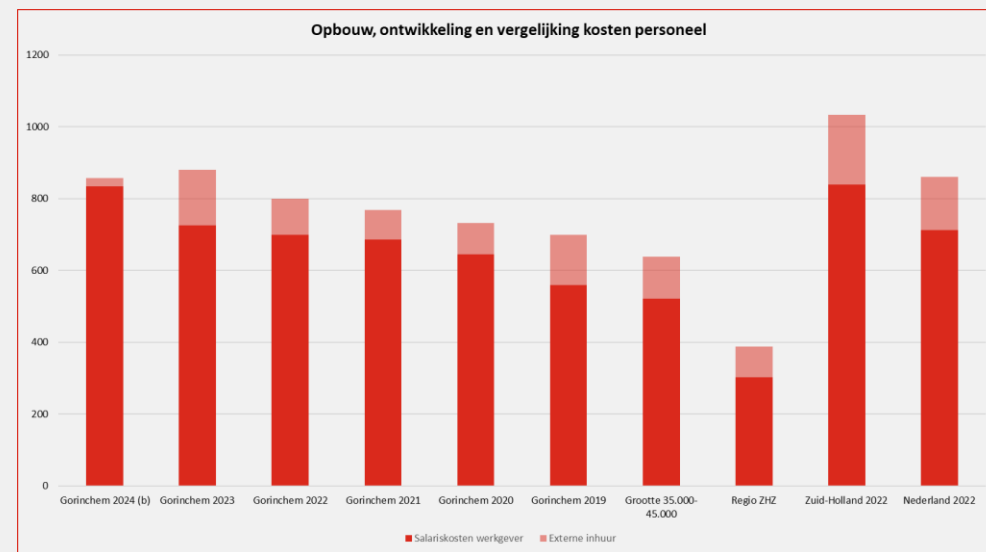
Uw personeelskosten nader geanalyseerd

Net als voor de overhead, hebben wij een nadere analyse uitgevoerd op de kosten van uw personeel. Hierbij hebben wij onderscheid gemaakt in medewerkers die bij u in dienst zijn en medewerkers die u extern inhuurt. We hebben de ontwikkeling van deze kosten in beeld gebracht over de afgelopen vijf jaar, alsmede een doorkijk gegeven naar de primaire begroting 2024. Ook hebben wij deze kosten afgezet tegen de personeelskosten van andere gemeenten met uw omvang, de provincie Zuid-Holland, de gemeenten in uw regio en met Nederland als geheel. Dit hebben wij langs twee invalshoeken gedaan, namelijk de kosten per inwoner en als percentage van uw totale begroting.

Opbouw en ontwikkeling van de personeelskosten

In de grafieken aan de rechterzijde van deze pagina hebben wij de opbouw en ontwikkeling van de totale personeelskosten opgenomen. Hieruit blijkt dat het bedrag dat u per inwoner aan personeel betaald vanaf 2019 is toegenomen van EUR 699 naar EUR 880. Ten opzichte van de begroting is dit een toename van 19,2% van de totale begroting naar 20,1%. De belangrijkste reden hiervoor zijn de extra taken die vanuit de Rijksoverheid aan de gemeenten zijn overgedragen.

De totale personeelskosten uitgedrukt als percentage van de totale begroting, liggen hoger dan bij andere gemeenten met uw omvang en de andere gemeenten in de regio. Afgezet tegen andere gemeenten in de provincie Zuid-Holland betaald u iets minder aan medewerkers.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Afsluitproces

Overzicht processen

VIC

Risicomanagement en fraude

IT-omgeving

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van het afsluitproces en de totstandkoming van de jaarrekening

In dit onderdeel van ons accountantsverslag geven wij ons beeld van (de kwaliteit van) het afsluitproces en de totstandkoming van de jaarrekening.

Over het algemeen zijn wij tevreden met de wijze waarop het afsluitproces en de jaarrekeningcontrole zijn verlopen. Bij de start van de controle waren de door ons gevraagde documenten voor het grootste deel beschikbaar, waardoor we een goede start hebben kunnen maken met onze controlewerkzaamheden. Desalniettemin zien wij ruimte voor verbetering bij de dossiervorming en onderbouwing van de voorzieningen en Sisa-regelingen. Van de 56 schriftelijke vragen die wij tijdens de controle hebben gesteld ging meer dan de helft over deze twee onderwerpen.

Beperkt aantal correcties naar aanleiding van onze controle

Een indicatie voor de kwaliteit van het afsluitproces is het aantal correcties dat voorkomt uit onze controle. Wij hebben vijf correcties met een materieel effect voorgesteld, die vooral betrekking hadden op de classificatie van posten in de balans. Hiervan zijn drie fouten gecorrigeerd. De niet gecorrigeerde fouten hebben wij voor uw samengevat bij de onderbouwing van ons oordeel.

Wij hebben bij het doorlopen van de eerste versie van de jaarrekening kleine onjuistheden geconstateerd in de toelichtingen. Deze zijn allemaal gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Afsluitproces

Overzicht processen

VIC

Risicomanagement en fraude

IT-omgeving

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van de interne beheersing vanuit de interim-controle (zoals opgenomen in de boardletter)

Naar onze mening is de kwaliteit van de interne beheersing binnen uw gemeente als geheel om tot een getrouwe jaarrekening en rechtmatigheidsverantwoording te komen nog niet toereikend. Dit kritische oordeel over de kwaliteit van de interne beheersing wil echter niet zeggen dat wij niet tot een goedkeurende controleverklaring zijn gekomen of dat het college geen rechtmatigheidsverantwoording heeft afgegeven. Wel geeft het aan dat er veel gegevensgerichte detailwerkzaamheden nodig waren door de 3^e lijn en ons om dit te realiseren. Maar belangrijker, het geeft de noodzaak aan om op korte termijn verbeteringen door te voeren om de kwaliteit van de interne beheersing op het gewenste niveau te krijgen. In onze boardletter voor uw raad zijn diverse bevindingen en aanbevelingen opgenomen die u hierbij kunnen ondersteunen.

Uit onze werkzaamheden is duidelijk naar voren gekomen dat het college en de ambtelijke leiding onze mening delen. Zij zijn zich al langer bewust van het feit dat verbetering noodzakelijk is. Dit was een belangrijk uitgangspunt bij de keuze om over te stappen naar een nieuw financieel systeem.

Op de volgende [pagina](#) hebben wij voor de belangrijkste processen onze visie gegeven op de kwaliteit van de interne beheersing in het kader van de jaarrekening en de rechtmatigheidsverantwoording.

Ons beeld van de interne beheersing vanuit de interim-controle (zoals opgenomen in de boardletter)

Proces	Status	Belangrijkste reden classificatie niet-groen
Debiteuren en verkoopfacturatie	●	Veel handmatige werkzaamheden; hoge foutgevoeligheid
Omgevingsvergunningen	●	Geen koppeling tussen Powerbrowser en financieel systeem
Ontvangen subsidies	●	Geen subsidieregister; volledigheid en prestatielevering niet gewaarborgd
Huren en pachten	●	Grotendeels handmatig proces; contracten toetsen aan Wet Markt & Overheid
Treasury	●	Dynamische planning ontbreekt, beperkte aansluiting met investeringsagenda
Inkopen en factuurverwerking	●	Prestatielevering niet gewaarborgd en niet altijd aantoonbaar
Betalingsorganisatie	●	
Aanbestedingen	●	Veel bevindingen in spendanalyse; inkoop onvoldoende betrokken door teams
Personeel- en salarisadministratie	●	Veel personeelwisselingen; interne controles niet tijdig uitgevoerd
Wmo	●	
Jeugd (uitbesteed)	●	
Verstrekke subsidies	●	Geen eenduidig subsidieproces; maatschappelijk effect is niet altijd inzichtelijk
Belastingopbrengsten	●	Kwetsbaar team; veel bevindingen vanuit de 3 ^e lijn; risico implementatie diftar
Participatiewet (uitbesteed)	●	
Memoriaalboekingen	●	Geen functiescheiding tussen initiëren en uitvoeren boekingen
Risicomanagement	●	(Fraude)risicomanagement niet geborgd in de organisatie

Legenda	Betekenis
●	Urgente bevindingen in het proces; materiële bedreiging voor de getrouwheid en rechtmatigheid
●	Belangrijke bevindingen in het proces; geen bedreiging voor de getrouwheid en rechtmatigheid
●	Geen belangrijke bevindingen in het proces

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Afsluitproces

Overzicht processen

VIC

Risicomanagement en fraude

IT-omgeving

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Afsluitproces

Overzicht processen

VIC

Risicomanagement en fraude

IT-omgeving

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van en onze samenwerking met de VIC

Wij zijn blij over de kwaliteit van en samenwerking met de 3de lijn. Desalniettemin zien wij op basis van onze bevindingen uit de tussentijdse controle en onze ervaring bij andere gemeenten mogelijkheden om de 3^e lijn en haar controleplan verder door te ontwikkelen. Wij hebben onze adviezen hierover met de ambtelijke organisatie gedeeld.

Bij onze controle hebben wij gebruik gemaakt van de 3^e lijn-werkzaamheden die op dat moment gereed waren. Een punt van aandacht is dat bij de start van onze tussentijdse controle er een beperkt aantal processen door de 3^e lijn waren vrijgegeven. De oorzaak hiervan is dat de planning van de interne controles is ingericht op het proces met de voormalige accountant. Om tijdig inzicht te krijgen in de bevindingen vanuit de processen, tijdig een indicatie te kunnen geven ten aanzien van de getrouwheid van jaarrekening en rechtmatigheidsverantwoording en piekbelasting bij de eindejaarscontrole te voorkomen, hebben wij aangeraden om de 3^e lijn werkzaamheden beter over het jaar te spreiden.

Een positieve aspect dat wij wel signaleerd hebben, is dat de interne controles zoveel mogelijk door de teams in de eerste en tweede lijn worden uitgevoerd, onder supervisie van de 3^e lijn (derde lijn). Dit zorgt ervoor dat teams betrokkenheid hebben bij de controles, waardoor ze eerder bereid zullen zijn om eventuele bevindingen te vertalen in verbetermogelijkheden. Daarnaast hebben wij geconstateerd dat de conclusievorming goed is vormgegeven.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Afsluitproces

Overzicht processen

VIC

Risicomanagement en fraude

IT-omgeving

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van uw risicomanagementproces, inclusief frauderisico's

Risicomanagement is in ontwikkeling

Ondanks dat het instrumentarium aanwezig is, vormt risicomanagement nog onvoldoende een onderdeel van de normale bedrijfsvoering. Het risicomanagementproces, waaronder het denken en handelen vanuit risico's, wordt nog niet integraal beleefd en toegepast in de organisatie. Op dit moment worden risico's uit de organisatie gehaald en geëvalueerd als gevolg van de door het BBV afgedwongen actualisatie bij de begroting en jaarrekening, en nog niet een gestructureerd proces om het risicoprofiel van de gemeente te beheersen. Hierdoor is het risico aanwezig dat risico's niet volledig inzichtelijk zijn en/of niet integraal worden beheerst, waardoor de gemeente onwenselijke financiële risico's loopt.

Verantwoordelijkheid voor fraude ligt bij de raad en het college

De primaire verantwoordelijkheid voor de preventie en detectie van fraude ligt bij zowel de raad als het college van burgemeester en wethouders. Het is onze verantwoordelijkheid als accountants om door planning en uitvoering van de controle een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de financiële overzichten als geheel vrij zijn van een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude (of van fouten).

Frauderisico's niet expliciet opgenomen in werkzaamheden 3e lijn

In 2023 is de interne frauderisicoanalyse in concept gereed gekomen. Op dit moment worden de gewenste beheersmaatregelen beschreven. Het proces heeft echter vertraging opgelopen vanwege andere prioriteiten binnen de organisatie. Hierdoor worden frauderisico's nog niet integraal beheerst, waardoor de gemeente onwenselijke frauderisico's kan lopen.

Wij hebben het college aangeraden om het beschrijven van de interne beheersingsmaatregelen meer prioriteit te geven en de totale analyse bestuurlijk vast te laten stellen. Tevens hebben wij aangeraden om de toetsing van de interne beheersingsmaatregelen in de frauderisicoanalyse te borgen in het IC-plan.

Fraude in de controleverklaring

Wij zijn verplicht om in onze controleverklaring een aparte sectie op te nemen over fraude. Hierin staat welke werkzaamheden wij hebben uitgevoerd om frauderisico's te onderkennen die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang en om deze risico's te mitigeren. In de verklaring zullen wij ook opnemen wat de belangrijkste waarnemingen en uitkomsten zijn van deze werkzaamheden.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Afsluitproces

Overzicht processen

VIC

Risicomanagement en fraude

IT-omgeving

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van uw risicomanagementproces, inclusief frauderisico's

Frauderisico's in onze controle

Naast het betrekken van de concept interne frauderisicoanalyse moeten wij op basis van onze beroepsregels de volgende aanvullende werkzaamheden uitvoeren in het kader van fraude:

- Het uitvoeren van een eigen risicoanalyse per proces waarin de drie kenmerken van fraude: rationalisatie, druk en gelegenheid worden afgezet tegen de kans en de impact;
- Frauderisico's bespreken met de gemeenteraad, het college en de gemeentesecretaris;
- Beoordelen of nevenfuncties van het college en de directie aanleiding geven tot een verhoogd risico;
- Beoordelen of er signalen zijn voor een verhoogd risico op fraude vanuit notulen, persberichten en andere (openbare) publicaties;
- Integrale analyse van de financiële administratie op ongebruikelijke boekingen, zoals onverwachte verschuivingen tussen budgetten en/of kredieten;
- Controle van het gunningsproces van inkoop- en aanbestedingstransacties;
- Controle van de prestatielevering in het inkoopproces;
- Nadere werkzaamheden uitvoeren van een proces/transactie in het kader van onvoorspelbaarheid.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn tot op heden geen bijzonderheden voortgekomen.

Er is geen overkoepelend M&O beleid

Binnen de gemeente is geen overkoepelend M&O-beleid vastgesteld, waardoor geen algemene uitgangspunten, kaders, beheersmaatregelen en risicogebieden op dit gebied inzichtelijk zijn.

Het beschikken over een overkoepelend M&O-beleid is aan te bevelen omdat de visie en kaders van de gemeenteraad ten aanzien van misbruik en oneigenlijk gebruik hiermee expliciet naar voren komen. Noodzakelijk is het echter niet. Relevant is dat de in verordeningen en nadere besluiten die daaruit voortkomen voldoende preventieve en repressieve maatregelen zijn opgenomen, alsmede dat de toetsing op deze maatregelen is opgenomen in de interne beheersingsorganisatie. Wij hebben geconstateerd dat dit het geval is via de interne frauderisicoanalyse.

Geen belangrijke signalen voor integriteitschendingen

Op basis van de informatie verkregen van de vertrouwenspersoon van uw gemeente hebben wij gesignaleerd dat er geen belangrijke signalen zijn ontvangen met betrekking tot Integriteitschendingen van eigen medewerkers.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Afsluitproces

Overzicht processen

VIC

Risicomanagement en fraude

IT-omgeving

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van uw IT-omgeving en innovatie in de interne beheersing

Algemeen

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hadden wij gepland om een IT-audit naar de opzet en het bestaan van de algemene IT-beheersmaatregelen uit te voeren. Dit zijn de beheersmaatregelen die uw organisatie heeft getroffen om ervoor te zorgen dat de IT-systemen betrouwbaar en integer zijn.

Onze IT-auditwerkzaamheden hebben niet als doel om te komen tot een beoordeling van de IT-organisatie of IT-omgeving als geheel, maar zijn uitsluitend gericht geweest op het verkrijgen van voldoende zekerheid ten aanzien van de continue, betrouwbare werking van de IT-omgeving en beheersing van de betreffende processen met behulp van uw systemen en data voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening.

Vanuit de rapportage van uw vorige accountant en de medewerkers van uw organisatie hebben wij vernomen dat de IT-omgeving nog niet het gewenste volwassenheidsniveau heeft, maar dat de organisatie stappen aan het zetten is om dit niveau binnen afzienbare tijd te realiseren. Dit leidt er onder andere toe dat de IT-omgeving in beweging is. Wij hebben reeds afspraken gemaakt om in de zomer van 2024 een beoordeling te doen op de IT-omgeving op dat moment.

De belangrijkste applicatie voor onze controle is het financiële systeem Decade. Dit systeem zal per 1 januari 2025 worden vervangen. Ons is bevestigd dat de IT-beheersmaatregelen rondom deze applicaties vooralsnog niet toereikend zijn om op te kunnen steunen voor de controle van de jaarrekening.

Gegeven de omstandigheden zoals beschreven in de vorige paragrafen, hebben wij na overleg met uw medewerkers de afweging gemaakt om geen IT-audit op uw IT-omgeving uit te voeren. Daarom hebben wij de controle volledig gegevensgericht uitgevoerd.

Tijdens onze gegevensgerichte werkzaamheden hebben wij geen indicatie gekregen dat er in het kader van de jaarrekening een acute bedreiging bestaat voor de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

De speerpunten die u als raad aan ons hebt meegegeven hebben wij voor u uitgewerkt

Bij de uitvoering van de controle heeft de gemeenteraad de mogelijkheid gekregen om ons speerpunten mee te geven. Dit zijn aspecten van de organisatie, bedrijfsvoering of jaarrekening die in het verlengde van onze reguliere controle liggen, maar waarover wij met meer aandacht en diepgang zullen rapporteren in ons accountantsverslag.

Voor 2023 heeft de raad ons de volgende specifieke speerpunten meegegeven:

- Status en voortgang van de implementatie van het nieuwe financiële systeem;
- Wijze waarop managementschattingen worden gemaakt bij het doorrekenen van grondexploitaties, specifiek voor de Groote Haar
- Interne beheersing op de activiteiten bij Hoog Dalem C.V.
- Restwaarde bij afschrijvingen
- Omvang en risico's van het investeringsplafond

Tijdens onze controle hebben wij specifieke aandacht besteed aan deze speerpunten. Onze bevindingen bij de laatste twee speerpunten hebben wij opgenomen in onze Boardletter. De managementschattingen die het college heeft toegepast bij de grondexploitaties hebben wij aan u gerapporteerd bij onze bevindingen ten aanzien van het fysiek domein. De overige speerpunten hebben we hierna voor u uitgewerkt.

Status en voortgang implementatie nieuwe financiële systeem

De Europese aanbesteding van het nieuwe financiële systeem is in 2024 afgerond. Het college heeft de keuze gemaakt om met ingang van 1 januari 2025 gebruik te maken van de applicatie Key2Financiën van Centric. Dit is een financiële applicatie die ook door veel andere gemeenten wordt gebruikt. Het voordeel van de applicatie is dat veel functionaliteiten standaard worden meegeleverd, waardoor er naar verwachting beperkt maatwerk noodzakelijk is. Hierdoor wordt de complexiteit en doorlooptijd van de implementatie minder. Op basis van haar ervaringen heeft Centric aangegeven dat de implementatie naar verwachting negen maanden in beslag zal nemen. Dit is voldoende om de applicatie op 1 januari 2025 in gebruik te nemen.

Het project bevindt zich in de voorbereidingsfase. De overeenkomst met Centric is ondertekend en de projectorganisatie is opgezet, onder leiding van een externe projectleider. Tevens zijn verschillende werkgroepen geformeerd, waarin ook de gebruikersorganisatie is opgenomen. Vanuit het oogpunt van de interne beheersing van het project is echter nog niets te zeggen, omdat het project hiervoor niet ver genoeg is. In onze Boardletter 2024 zullen wij daarom terugkomen op dit onderwerp.

	Belangrijkste boodschappen
	Jaarrekening
	Informatiewaarde jaarverslag
	Financiële positie
	Bevindingen controle
	Interne beheersing
	Speerpunten van de gemeenteraad
	Bijlagen

De speerpunten die u als raad aan ons hebt meegegeven hebben wij voor u uitgewerkt

Interne beheersing op activiteiten Hoog Dalem C.V.

Voor het realiseren van de gebiedsontwikkeling Hoog Dalem participeert uw gemeente voor 50% in de grondexploitatie Hoog Dalem. De grondexploitatie wordt samen met twee marktpartijen uitgevoerd in Hoog Dalem C.V. In de jaarstukken wordt op diverse plekken ingegaan op deze organisatie, waaronder in de paragrafen Weerstandsvermogen, Verbonden partijen en Grondbeleid.

Naar onze mening is de interne beheersing binnen de gemeente op de activiteiten van Hoog Dalem B.V. van een goed niveau. De voornaamste risico's zijn duidelijk in beeld bij de organisatie. Daarnaast vindt er regelmatig overleg plaats met de andere deelnemers in de verbonden partij over actuele ontwikkelingen, aanwezige risico's en behaalde resultaten. De specifieke aandachtspunten en financiële risico's voor de gemeente zijn bekend en worden waar mogelijk adequaat beheerst. Tevens signaleren wij een balans binnen de exploitatie die we vaker zien binnen publiek-private samenwerkingen. De marktpartijen hebben primair aandacht voor het rendement van de exploitatie, de nadruk van de gemeente ligt op het realiseren van de gewenste maatschappelijke effecten. Hierdoor ontstaat een evenwicht dat zorgt voor een balans in de interne beheersing en tussen de kwaliteit en kosten van het project.

Naast het verkrijgen van een indruk van de wijze waarop de gemeente de activiteiten binnen Hoog Dalem C.V. beheerst, hebben wij een beoordeling uitgevoerd van de actualisatie van de grondexploitatie. Van de senior planeconoom van uw gemeente die betrokken is bij de grondexploitatie, hebben wij begrepen dat de grondexploitatie bijna is afgerond. Dit wordt bevestigd door de financiële herziening van de grondexploitatie. Op basis van de totale exploitatie hebben wij de volgende tabel opgesteld:

Categorie	Totaal	Gerealiseerd	Nog te realiseren
Opbrengsten	131.625.589	115.368.170	16.257.419
Kosten	131.437.167	120.035.096	11.402.070
Resultaat	188.422	(4.666.926)	4.855.349

Uit deze tabel blijkt dat dat de totale opbrengsten EUR 131,6 miljoen bedragen, waarvan EUR 115,4 miljoen al is gerealiseerd. Er moeten derhalve nog gronden met een totale waarde van EUR 16,3 miljoen verkocht worden. Dit is 12,4% van het totaal.

De nog te verwachten kosten zijn berekend op EUR 11,4 miljoen van in totaal EUR 131,4 miljoen. Dit is gelijk aan 8,7%. Meer dan de helft van deze kosten heeft betrekking op het woonrijp maken van het plangebied. Wij hebben echter ook geconstateerd dat in de exploitatie een bedrag aan nog te verwachten overige kosten begroot is van bijna EUR 2,0 miljoen. Wij hebben begrepen dat hiervan ongeveer EUR 1,8 miljoen aangehouden wordt als buffer voor risico's en onvoorziene kosten. Deze buffer is gelijk aan 16% van de nog te realiseren kosten en 11% van de nog te realiseren opbrengstem. Gezien de status en voortgang van de exploitatie, alsmede het feit dat de risico's goed inzichtelijk zijn, lijken deze percentages aan de hoge kant te zijn. Dit zou kunnen inhouden dat het positieve resultaat van Hoog Dalem C.V. hoger uitvalt dan de op dit moment begrote EUR 0,2 miljoen. 50% van deze hogere winst komt ten goede aan uw gemeente.

De herziene grondexploitatie is nog niet door de directie van de vennootschap vastgesteld. Wij hebben begrepen dat dit naar verwachting begin juni zal plaatsvinden.

 Belangrijkste
boodschappen

 Jaarrekening

 Informatiewaarde
jaarverslag

 Financiële positie

 Bevindingen
controle

 Interne beheersing

 Speerpunten van
de gemeenteraad

 Bijlagen

Actuele ontwikkelingen

Sisa

WNT

Onafhankelijkheid

Communicatie

Urenbesteding

Actuele ontwikkelingen die interessant kunnen zijn voor u

In april 2024 heeft de Rijksoverheid met provincies en gemeenten afspraken gemaakt over hun financiën. Hieronder hebben wij de belangrijkste afspraken op een rijtje gezet.

Opschalingskorting definitief afgeschaft

Een van de afspraken is dat vanaf 2026 de opschalingskorting definitief wordt geschrapt. Daardoor krijgen gemeenten EUR 675 miljoen extra.

Nieuwe financieringssystematiek eerder ingevoerd

Tevens is besloten om de nieuwe financieringssystematiek (bbp-systematiek) al vanaf 2024 in te voeren, zodat de financiering vanuit de Rijksoverheid stabiel wordt. Deze overgang heeft, met uitzondering van het jaar 2025, geen financiële gevolgen voor gemeenten. In 2025 wordt echter, eenmalig, een lagere uitkering uit het gemeentefonds verwacht.

Streven naar minder specifieke uitkeringen

Om in de toekomst verantwoordingslasten te beperken en bestedingsvrijheid te bevorderen wordt, naast de lopende inspanningen om de financiële verhoudingswet aan te passen, een plan uitgewerkt om te komen tot een vermindering van het aantal (nieuwe) specifieke uitkeringen.

Financiering Wmo wijzigt

Een andere afspraak die gemaakt is, is om gezamenlijk te werken om de beheersbaarheid van de uitgaven in relatie tot de wettelijke zorgtaken van de Wmo 2015 te borgen. Het Rijk en gemeenten gaan zich samen inspannen om het openeinde-deel van de regeling te beëindigen.

Afgesproken is dat in de toekomst (een nader te bepalen deel van de) Wmo 2015 niet langer via de algemene uitkering van het gemeentefonds gaat, maar via een aparte financiering. Afhankelijk van de gekozen bekostigingsvorm wordt een passende, geobjectiveerde indexering ontwikkeld die rekening houdt met de kostenontwikkeling en demografie en vergrijzing. In juni 2024 wordt een voorstel besproken op welke wijze die uitgangspunten verder worden uitgewerkt, ook in samenhang met het al lopende houdbaarheidsonderzoek.

Ook op het fysiek domein zijn er ontwikkelingen

In het fysiek domein spelen een aantal fundamentele ontwikkelingen die veel van gemeenten vragen. Erkend is dat er onderzoek nodig is naar de vraag of de bbp-systematiek evenredig meebeweegt met de ontwikkeling van de kosten op de beleidsterreinen openbaar vervoer, infrastructuur en natuur. Ook hierbij gaat het om de balans tussen ambitie, taken, middelen en uitvoeringskracht. Voor deze drie beleidsterreinen zal tot een verdere concretisering van de handelingsperspectieven en oplossingsrichtingen worden gekomen.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Actuele ontwikkelingen

Sisa

WNT

Onafhankelijkheid

Communicatie

Urenbesteding

Actuele ontwikkelingen die interessant kunnen zijn voor u

Duurzaamheidsrapportage komt eraan

Als onderdeel van de Europese Green Deal heeft de Europese Commissie de nieuwe Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) gepubliceerd.

De CSRD is op dit moment alleen van toepassing op de B.V. en N.V. en op organisaties van openbaar belang. Door grote OOB's met meer dan 500 werknemers moet de CSRD voor het eerst worden toegepast voor verslagen die in 2025 worden gepubliceerd, betrekking hebbend op boekjaar 2024. Het is nog onduidelijk of en wanneer gemeenten ook verplicht zullen worden een duurzaamheidsverslag op te stellen. Dit hangt af van de manier waarop de Nederlandse wetgever de CSRD zal gaan implementeren. De Nederlandse wetgever kan bijvoorbeeld het toepassingsbereik uitbreiden door onder andere gemeenten te verplichten een duurzaamheidsverslag op te stellen. Wij verwachten echter dat decentrale overheden hun maatschappelijke verantwoordelijkheid zullen nemen en niet achter kunnen blijven in het opstellen en openbaar maken van duurzaamheidsrapportages.

Ondanks dat er nu nog geen verplichting is voor uw gemeente, kan ESG (Environment (Milieu), Social (Sociaal) en Governance (Bestuur)) toch een relevant thema zijn. Het kan voorkomen dat organisatie binnen uw gemeente of leveranciers aan de CSRD/ESG eisen moeten voldoen. Zij kunnen dan informatie bij uw gemeente opvragen voor onder meer hun eigen ESG-rapportage. Indien dit het geval is, raden wij u aan om in een vroeg stadium met deze partijen te overleggen, zodat u weet wat er aan de te verstrekken informatie wordt verwacht.

De ESRS vereisen rapportering over een breed scala aan ESG-onderwerpen, zowel voor de eigen activiteiten van uw gemeente als met betrekking tot de waardeketen. Om als gemeente aan de eventuele ESG-regelgeving te kunnen voldoen, vergt dit de nodige voorbereiding. De hoeveelheid voorbereiding zal mede afhangen van de parameters die voor gemeenten zullen gaan gelden. Assurance met een beperkte mate van zekerheid door een onafhankelijke assurance-dienstverlener zal verplicht zijn. Wij bevelen uw gemeente aan de ontwikkelingen nauwlettend te volgen, inclusief de gevolgen daarvan voor de adequate betrokkenheid van uw gemeenteraad.

Rapportageverplichting werkgebonden personenmobiliteit

Uw gemeente heeft meer dan 100 medewerkers. Daarom bent u vanaf 1 juli 2024 verplicht te rapporteren over het zakelijke verkeer en het woon-werkverkeer van uw medewerkers. Uiterlijk 30 juni 2025 stuurt u de gevraagde gegevens over 2024 in.

Waarover u moet rapporteren en welke gegevens u hiervoor nodig heeft, staat in de handreiking 'Gegevensverzameling werkgebonden personenmobiliteit'. Zo dient u bijvoorbeeld te rapporteren over:

- Het totaal aantal kilometers dat uw werknemers in een kalenderjaar hebben afgelegd voor zakelijk en woon-werkverkeer.
- Jaartotaal aan kilometers verdeeld in soort vervoermiddel en brandstoftype

De handreiking 'Gegevensverzameling werkgebonden personenmobiliteit' kunt u [hier](#) vinden.

	Belangrijkste boodschappen
	Jaarrekening
	Informatiewaarde jaarverslag
	Financiële positie
	Bevindingen controle
	Interne beheersing
	Speerpunten van de gemeenteraad
	Bijlagen
Actuele ontwikkelingen	
Sisa	
WNT	
Onafhankelijkheid	
Communicatie	
Urenbesteding	

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2023.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van de Nota verwachtingen accountantscontrole zwaardere rapporterings-toleranties dan voor andere onderdelen van de jaarrekening.

- De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:
- EUR 12.500 indien de omvangsbasis kleiner of gelijk is aan EUR 125.000;
 - 10% indien de omvangsbasis groter dan EUR 125.000 en kleiner dan of gelijk is aan EUR 1.000.000;
 - EUR 125.000 indien de omvangsbasis groter is dan EUR 1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Hierna hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen.

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
JenV A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C105	Regeling specifieke uitkering startbouwimpuls	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C41B	Specifieke uitkering Regeling flexibele inzet woningbouw (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C55	Aanpak energie armoede	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
BZK C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C75B	Regiodeals 3e tranche (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C94	Specifieke Uitkering Lokale Aanpak Isolatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BZK C95	Regeling specifieke uitkering regionale structuur Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
OCW D8	Specifieke uitkering Onderwijsachterstandenbeleid	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
OCW D10	Volwasseneneducatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
OCW D14	Middelen inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
OCW D19	Specifieke uitkering tijdelijke onderwijs huisvesting Oekraïne	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
OCW D23	Regeling eenmalige specifieke uitkering en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
IenW E104	Specifieke uitkering woningbouw op korte termijn door bovenplanse infrastructuur	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Actuele ontwikkelingen

Sisa

WNT

Onafhankelijkheid

Communicatie

Urenbesteding

-

Belangrijkste boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Actuele ontwikkelingen

Sisa

WNT

Onafhankelijkheid

Communicatie

Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
IenW E21	Regeling specifieke uitkering circulaire ambachtscentra 2020 – 2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
IenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
EZK F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat-.en energiebeleid (CDOKE)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_totaal 2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G4A	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_totaal 2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
SZW G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G12A	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_ totalen 2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SZW G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
VWS H4	Specifieke uitkering stimulering sport	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
VWS H8	Specifieke uitkering Regeling Sportakkoord 2020-2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
VWS H12	Specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
VWS H30	Specifieke uitkering sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023–2026	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
VWS H32	Specifieke uitkering Meerkosten Energie Openbare Zwembaden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
VWS H35B	Specifieke uitkering IZA	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Actuele ontwikkelingen

Sisa

WNT

Onafhankelijkheid

Communicatie

Urenbesteding

	Belangrijkste boodschappen
	Jaarrekening
	Informatiewaarde jaarverslag
	Financiële positie
	Bevindingen controle
	Interne beheersing
	Speerpunten van de gemeenteraad
	Bijlagen
Actuele ontwikkelingen	
Sisa	
WNT	
Onafhankelijkheid	
Communicatie	
Urenbesteding	

De belangrijkste bevindingen uit de controle van de WNT-verantwoording

Als onderdeel van onze controle hebben wij de naleving van de Wet Normering Topinkomens (WNT) gecontroleerd. Uit onze controle blijken geen bevindingen. Op grond van de wet zijn de griffier en de gemeentesecretaris aangewezen als topfunctionaris. Hun bezoldiging is juist en volledig verantwoord in de WNT-verantwoording in uw jaarstukken.

Wilt u meer weten over de WNT? Kijkt u dan op: <https://www.topinkomens.nl>

Controleverklaring bevat paragraaf inzake overige aangelegenheden anticumulatiebepaling WNT

Met ingang van 2018 geldt een WNT-regel voor de samenloop van topfuncties bij verschillende WNT-instellingen. Deze anticumulatiebepaling regelt dat de som van de bezoldigingen van iemand die uitvoerende topfuncties uitoefent bij meerdere rechtspersonen of instellingen, niet hoger mag zijn dan het van toepassing zijnde bezoldigingsmaximum. In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2023 hebben wij geen controle uitgevoerd op de naleving van deze anticumulatiebepaling. Dit hebben wij in onze controleverklaring bij uw jaarrekening in een paragraaf inzake overige aangelegenheden tot uitdrukking gebracht.

Bijlage Wet Normering Topinkomens (WNT)	
Aantal topfunctionarissen	U heeft twee topfunctionarissen verantwoord in de jaarrekening. Beide functionarissen hebben hun functie het gehele jaar vervuld.
Aard dienstverband	Beide topfunctionarissen zijn gedurende 2023 in loondienst bij de gemeente geweest.
Betaling ontslagvergoeding	U heeft in 2023 geen ontslagvergoedingen boven de WNT-grens uitgekeerd.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Actuele ontwikkelingen

Sisa

WNT

Onafhankelijkheid

Communicatie

Urenbesteding

Wij zijn gedurende de gehele controle onafhankelijk geweest van uw gemeente

Een belangrijke kernwaarde van onze beroepsgroep is dat wij onafhankelijk zijn van het orgaan dat de jaarrekening opstelt. Bij uw gemeente is dit gewaarborgd omdat de gemeenteraad onze opdrachtgever is en het college verantwoordelijk is voor het opstellen van de jaarrekening.

Wij hebben de naleving bewaakt van externe standaarden, het onafhankelijkheidsbeleid van ETL Assurance & Overheidsaccountants en de onafhankelijkheidsafspraken met uw gemeente. Wij bevestigen dat we aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen.

Om onze onafhankelijkheid bij de controle van de jaarrekening te waarborgen hebben wij geen werkzaamheden uitgevoerd die buiten de kaders van onze overeenkomst vallen. Een andere maatregel die wij genomen hebben is dat alle teamleden die betrokken zijn bij de controle van uw gemeente, persoonlijk hebben verklaard dat ze onafhankelijk zijn van uw gemeente. Deze verklaring is in ons controledossier opgenomen.

Belangrijkste
boodschappen

Jaarrekening

Informatiewaarde
jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen
controle

Interne beheersing

Speerpunten van
de gemeenteraad

Bijlagen

Actuele ontwikkelingen

Sisa

WNT

Onafhankelijkheid

Communicatie

Urenbesteding

Belangrijke onderwerpen en aandachtspunten die wij met u hebben gecommuniceerd

Als ETL Assurance & Overheidsaccountants vinden wij het belangrijk om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste onderwerpen en aandachtspunten van de controle aan u hebben gerapporteerd. Dit hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

Vereiste communicatie grond van controlestandaarden	Controleplan	Boardletter	Accountants- verslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant.	●		
Bevestiging van onze onafhankelijkheid	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet-naleven van wet- en regelgeving		●	●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het management			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.		●	●
Ons standpunt over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op het financiële verslaggevingsproces			●
Niet gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de gemeente		●	●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's.	●		●

	Belangrijkste boodschappen
	Jaarrekening
	Informatiewaarde jaarverslag
	Financiële positie
	Bevindingen controle
	Interne beheersing
	Speerpunten van de gemeenteraad
	Bijlagen
	Actuele ontwikkelingen
	Sisa
	WNT
	Onafhankelijkheid
	Communicatie
	Urenbesteding

Onze urenbesteding in verband met de controle van de jaarrekening van uw gemeente

Onze urenbesteding is in overeenstemming met onze verwachtingen

De controle van de jaarrekening vereist voldoende tijd en aandacht van het controleteam. Hierbij beogen we een passende verdeling binnen het team ten aanzien van de onderwerpen, kennis en betrokkenheid. Ingevolge de maatregelen “In het Publiek belang” binnen de accountancysector rapporteren wij over onze urenbesteding ten aanzien van de jaarrekeningcontrole.

Teamlid	Begrote uren	Werkelijke uren
Partner	96	
Manager	154	
Controleleider	102	
Beginnend controleleider	160	
Assistent accountant	136	
Totaal uren	648	

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt wijkt onze werkelijke inspanning bijna niet af van de verwachte inspanning. [ACTUALISEREN]

**Gemeente
Gorinchem**

ASSURANCE &
OVERHEIDSACCOUNTANTS

Bedankt voor de fijne samenwerking

